עין משפט נר מצוה

א א ב מ"ז פ"ט מהל' סוכה הלכה כב סמג עשין מג טור ש"ע ת"ת סי' תרכז סעיף ה:

ב ג מ"י פ"ג מהלכות טומאת מת הלכה ה סמג עשין נלא:

חזיון לפרסי - מסך לפני הפתח ומקבל טומאה הוא כדאמרי' סוף פרק קמא דבילה (דף יד: ושם) מפני מה אמרו ילון טמא: חזיון לגזיזתה. פי' בקונטרס לכסות בהן ניגוים שעושין בה עכר ולא מיבעי טומר כן דשעם וגמי לא מקבלי טומאה אלא מתורת כלי עץ דאיתקש לשק ובמסכת כלים פי"ו (מ"ח) תנן גבי כלי עור ולכי עץ זה הכלל העשוי לחיק טמא ולחיפוי טהור ותנן נמי פכ"ז (מ"ו) בתם כלים עור שעשאן חיפוי לכלים טהור דהא דפליגי הכא למקבלת טומאה ורבי יוסי מטהר משום דהעשוי לכסות משקולת פעמים שמקבלין בו דבר ור' יוסי מטהר משום דמיקרו לכסוי ולריך לומר הכא שעשוין לקבל בהן דבר: מסכבין בטדיא - עטויה היא לקבל תמרים: כדתסבתן בכתובות פרק עגלה (דף ה:) זל הב ליה תמרי דעל גודיא ולא"ת הא מקבלת טומאה מדלרבן לה שלא בתומין פרק המוכר את הבית (כ"ג דף סו:) והיכן מסכבין בה ויש לומר דההיא דאיתא ליה גדנפא היא העשויה לקבל תמרים והך מוקמינן בלוים ליה גדנפא דההיא ולאי עטויה לסיכוך וטהורה:

הדרן עלך סוכה

הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו אמר ר' יהודה נוהגין היינו שהיינו *ישנים תחת המטה בפני הזקנים ולא אמרו לנו דבר אמר רבי שמעון מעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל שהיה ישן תחת המטה ואמר להן רבן גמליאל לזקנים ראיתם טבי עבדי שהוא תלמיד חכם ויודע שעבדים פטורין מן הסוכה לפיכך ישן הוא תחת המטה ולפי דרכינו למדנו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו גנמ' והא ליכא עשרה *דתרגמא שמואל במטה עשרה חנן התם *אחד דור שהרבוהו מים או שרצים או שאבלתו מלחת וכן מדבך אבנים וכן מואר של קורות מאהיל על המטמאה רבי יהודה אומר כל אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל מאי טעמא דרבי יהודה שהן טמאות ושל טבריא שהן טהורות על מה נחלקו על שאר מקומות מר סבר כיון דליכא דיתיב עלייהו כדטבריא דמיין ומר סבר כיון דמקרי ויתבי עלייהו כדאושא דמיין אמר מר כל הרוצלות. מטמאין טמא מת דברי ר' דוסא והתניא וכן היה רבי דוסא אומר כדבריו. לא קשיא הא דאית ליה גדנפא הא דלית ליה גדנפא מיתיבי רוצלות של שעם ושל גמי ושל שק ושל ספירא מטמא טמא מת דברי ר' דוסא ורב"א אף מדרס בשלמא למאן דאמר מרוובלי של שעם ושל גמי חוו לכיתא דפירי של שק ושל ספירא חוו לגולקי וצני אלא למ"ד מחצלות ממש בשלמא של שק ושל ספירא חוו לפרסי *ונפוותא אלא של שעם ושל גמי למאי חוו חוו לגזיאתא איכא דאמרי בשלמא למ"ד מחצלות ממש של שעם ושל גמי חוו לגזיאתא אלא למ"ד מרוובלי בשלמא של שק ושל ספירא חוו לגולקי וצני אלא של שעם ושל גמי למאי חוו חוו לכיתא דפירי תניא א"ר חנניה כשירדתי לגולה מצאתי זקן אחד ואמר לי מסכבין בבודיא וכשבאתי אצל ר' יהושע אחי אבא הודה לדבריו אמר רב חסדא והוא דלית ליה גדנפא אמר עולא הני בודייתא דבני מחוזא אלמלא קיר שלהן מסכבין בהו תניא נמי הכי מסכבין בבודיא ואם יש להן קיר אין מסכבין בהן:

הדרן עלך סוכה

הישן *תחת *המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו אמר ר' יהודה נוהגין היינו שהיינו *ישנים תחת המטה בפני הזקנים ולא אמרו לנו דבר אמר רבי שמעון מעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל שהיה ישן תחת המטה ואמר להן רבן גמליאל לזקנים ראיתם טבי עבדי שהוא תלמיד חכם ויודע שעבדים פטורין מן הסוכה לפיכך ישן הוא תחת המטה ולפי דרכינו למדנו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו גנמ' והא ליכא עשרה *דתרגמא שמואל במטה עשרה חנן התם *אחד דור שהרבוהו מים או שרצים או שאבלתו מלחת וכן מדבך אבנים וכן מואר של קורות מאהיל על המטמאה רבי יהודה אומר כל אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל מאי טעמא דרבי יהודה

יליף

מסורת השים

שהן טמאות. לפי מדלקם דמיומחות לסכיכה הן ולא לתשמיש אחר: ועל של טבריא. קשות הן ומין לך אדם סוכב עליהן: כיון דליכא דיתיב עלייהו. אין רוב בני אדם רגילין לישבת לכך: דמקרי ויתיב. ומיימדן לכך: והתניא. לעיל: וכן היה ר' דוסא אומר כדבריו. של ר' יוסי דזו וזו מסכבין בה אלמא לאו כלי הוא לקבל טומאה: גדנפא. אהלים עשויה: שעם. פווי"ל מין שיפה: של שק. מעולה של עזים: של ספירא. ממה: שמתפפר מלאחר הסוס ומזמנו: מטמאין טמא מת. ולא מדרס דכלי הן ולא לישיבה: בשלמא למאן דאמר. פוולות היינו מזגלי איכא למימר בכל הני דמי לא עדיף לשכיבה כלי הוא לתשמיש אחר: של שעם ושל גמי. לפי פי שאין נתרגים יפה: חזו לגולקי וצני. כלים בעין שקין שנתמנין בהן קטניות ופירות דקין: אלא למאן דאמר מחצלות ממש. שהן פשוטין ואין להן בית קיבול: בשלמא של שק ושל ספירא. לר' דוסא לאו לשכיבה עדיף: חזו לפרסי ונפוותא. לילון כנגד הפתח כדמתרגם מסך הפתח (שמות לה) פרכא דמרעא: נפוותא. לנפות בהן הקמח כמות שהן מוחין עליו קמח וכופלין אותן וקוסרין בהם הכפל כעין ביתי"ל שלו: למאי הזיין. אליבא דרבי דוסא דאמר לאו לשכיבה עדיף ממלי טמאות שום טומאה: לגזיאתא. לכסות בהן גזיגות שעושין בהן שכר: חנניה. בן אחי רבי יהושע: כשירדתי לגולה. כשירד לגולה לעבר שנה כדאמרינן בברכות בהרואה (דף סג.): בודיא. מחצלות: מסכבים. דקתמר לסיכוך הוא ולא לתשמיש: קיר. הוא גדנפא:

הדרן עלך סוכה

הישן. לא יצא. דאהל מספיק בינו לסוכה ומיקר ישיבה סכוכה אמילה שהיה ושיבה: נוהגין אחי כו'. טעמא מפרש בגמרא* אלא אחי אהל ערלי ומנטל אהל קנוי: מעשה בטבי עבדו. ועבדים פטורין מן הסוכה דמלות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות וכל שהאשה מיצנת עבד נמי מיב כדאמרי' בתגיגה (דף ה.): ולפי דרכינו למדנו. כלומר אע"פ שלא אמר לנו לשם לימוד אלא לשימת חולין בעלמא שהיה משתמש בעבדו לבילומתא בעלמא למדנו ע"פ דרך בדיחותו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו: גמ' תנן התם. בפרק לולב אמר אמר מתמלין טומאה: שחרבוהו המים. כגון נפשה גבוהה על הגבר והמים מוטטין מתחתיה אבנים. גדולות הערוכות זו על זו ופעמים שהאמת מדובה על גבי הסנים והמתמוטות שוכבות זו אצל זו ומפרידות זו מזו ויש שם אהל נעשה: וכן מדבך אבנים. גדולות הערוכות זו על זו ופעמים שהאמת מדובה על גבי הסנים והמתמוטות שוכבות זו אצל זו ומפרידות זו מזו ויש שם אהל נעשה: וכן מואר שאר קורות. אף הן קורות הערוכות על גבי קרקע זו על גב זו ומונחות לגמרן ויש שם הרבה נקבים ויש בהן אהל. כל אלו אם כדים מת בתוך האהל כדאמרן אמר שני טומאתו באהל המת: בידי אדם. מתכוין לעשותו אהל: אינו אהל. לטומאה:

מסורת השים

R. Simon

(1)

[שבת כוז:]

[זבחים קיג.] פרה פ"ג מ"ב

[עי' תוס' עירובין עט. ד"ה הכי]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כל עיקר ולא:

מוסף רש"י

ותתחיהם הלל. שאם יש קבר מפסיק הלל ושוב אין טומאה בוקעת למעלה מן האהל. אבל טומאה לולה בוקעת ועולה (זבחים קיג.).

ומגדולות בניהם שם לפרה. דמשום דמטמאין את הכהן הטורף את הפרה מפני הלדוקים, עשו בה שלא מעלות הרבה, שאין אחיו הכהנים נוגעין בו כל שנעשה ימי פרישותו והוו אלו מיוקות נוגעין בו (יו"ב: מטלאין מי מעלות) ומיון עליו (שם).

ועל בניהן דלתות. לשמיק בין המיוקות לקרקע, שלא יתלילו על קבר שהשום בלבם למעלות מים חיים לקדוש מן הטלולה (שם).

ורבוסות של אבן. שכל מעשה פרה בכלי בכלי בכלי בנים שאין מקבלים טומאה, מלמד שעמא בשמטאת קמיים דקבר ומת ומת ומת (שם ועי' יומא כ.).

לעזרי רש"י

פרזון"ר (פרבי"ר). תוספי (מרגיש את עצמו בטוח).

[מיומנין ג:]

מוסף רש"י

שהיינו ישנים תחת המטה. דמעמה לגבי סוכה אהל מרעי הוא, שמתמלגין לומה ממקום לנקוט (לעיל יח.).

[דף יא:]

לעזרי רש"י

מורי"ל. מוג של גומא (חזון יח). בריטי"ל (בורטי"ל). בבריה.

[עי' כתו נפש וכנכנה עמון]

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה אלו כלים כגון אוכלות ואישות היו מעמאת בגלל מיעים. (שם יד:)

[לעיל יח:]

אהלות פ"ג מ"ז

מוסף רש"י

אהל אהל ריבה. אהלים עוטה העשוי מאילוין: מפני קבר התהום שבש"ם לשון קפק הוא כתה שכל העיר היו מסופקין שמא יש: ועומאה שהיא לעולה בוקעת ועולי לרקיע לכך היו כוונין אותה ע"ג כיפי שאפי' יש שם קבר מתחת הרי אל מפסיק: ומביאין נשים עוברות כו' משום שהיא לתנן (פרה פ"ג מ"ד) מטמאין היו את הכהן הטורף אם הפרה ומטבילין אותו מיד להוציא מלבן של לדוקין שהיו אומרים בעמורת השמש שיהה עשיית וכיון דמטול יו"ד כשר בפרה עשו בה מעלות הרבי כדי שלא יהלו בה מקנו כל מעשי פרה בכלי גלוים וכלי אבנים וכו' אחמה שאין מקבלין טומאה והכה המורפה הוקיקוהו לפרישת שבע ימים ואין אחיו הכהנים נוגעין בו כלומרינן בפ' קמא דיומא (דף ג ואמר מר מזין עליו כל שבעה ומקי שיהו מיוקות הללו ממלגין לו מי לקדש בהן מי חטאת ומשום מעל תקנו שיהו עוהרים מכל טומאה ובמוספפת* שיהו עד שיהו ב שבעה וכלי אמנה שיש מגדל אותן ולא יותר שלא לאו קר ומביאין שוורים. כשהיו רוצים לו ומלגות מים חיים מן המעלות וכוסות של אבן בידיהם שכל מעשיה היו בכלי אבני כדפרישים: ירדו לתוך המים ומלאו קבר הלי מגא מלוי בעין ו שיטבל בתכל: מפני קבר התהום שמא יש כאן טומאה: אלא שוורין שכרים לתחום ומיוקות יוצאי המיוקות מהלילין על האהל ולא מגיעין לתחום. אלמא אמאמינן רבי כעין גג ומגל של בהמה הוא הא בידי אדם: במלא אגרוף. אהל מטמא מודה רבי יהודה שאע"פ ; אהל דאמלא אגרוף אלינו אמור לו באהלות (פי"ב מ"ח ואלים פ"ז מ בפרק על אלו מומין (דף ג:) מלו להוציא את הטומאה לאויר כמלא. ושמו גדול כראם כל אדם וכי אר" אדם בטפח קאמר: בשקיפין. אל מוך גדול המקוס עקירתן: נקיק: כמה אגרופים. מן הקרקע עד הה לאמות קא מלבק דעמיה משום דאי עיקר. (א) אלא משום דאינו אהל אלא פריוו"ש אלע"ז שמתוך שאינו ירא בעלייה כמה ויוצא לאמו מוך לאלי אלמות ומתוך שהוא ירא ליפול אינו ב.).

לעזרי רש"י

פ"ג [מ"ל] לריכין היו המיוקות האי תנא מלוי ידים בעינן ולא ; ז) שהיו מוליכין תבל כדי למלא כה היתה כלי וחברה בסוד מה בקרני שוורים כיון שאמו שוורין פליגי רבי יוסי ורבנן דרבנן סבר בריתא והיא מעמה אלימה כמו אדם אינו אהל ומודה בעקיפין אלא בידי אדם הוא ומודה דמעמה ה דעמיה משום דאין דרך אהל נ כפי מלאכות ליתבב אהל לא אלא שדעתו של מיטת גמה כ

[שבועות ג:]

עבדינן למ"ד אהל זרוק לא שמ דהכל עוין שהמיוקות לריכין מע אהל אינו אהל אמודה בעקיפין ו ז) שהיו מוליכין תבל כדי למלא כה היתה כלי וחברה בסוד מה בקרני שוורים כיון שאמו שוורין פליגי רבי יוסי ורבנן דרבנן סבר בריתא והיא מעמה אלימה כמו אדם אינו אהל ומודה בעקיפין אלא בידי אדם הוא ומודה דמעמה ה דעמיה משום דאין דרך אהל נ כפי מלאכות ליתבב אהל לא אלא שדעתו של מיטת גמה כ

[מיומנין ג:]

ז) גמ"ל: ומוסרמה.

ע"ב הישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו. תרגמה שמואל בשמה עשרה נעשה אהל ותיושב בה אינו ישן בסוכה: תנן התם באהלות פ"ג[מ"ו]אמתה ע"ב[מ"ו]אמתה על מת אחד [ואר] שחרבוהו מים או שרצים או אבלתו מלחת ארץ מליחה וכן מדבך של אבנים.וכן צנר של קורות צנורות זו על זו.ר' יהודה אומר כל שאינו בידי אדם אינו אהל ומודה בשקיפין

*) ר"ה דמכר ולא מטמא מתמ מת וכו' כגלאל נמ"ר מוכלי תולגות של שמש ומל נמי מנו וכו'. ונגלאין

ויש לדקדק בהאי לישנא לענין מה אמר לא יצא ידי חובתו וכי חובה ביחוד הוא לישן בסוכה הלא הדבר תלוי בו אם רוצה לישן צריך לישן בסוכה, והי' צריך לומר אין לישן בסוכה תחת המטה. ואילו גבי אכילה לילה הראשונה דיש חיוב לאכול בסוכה הי' שייך לומר דאם אכל תחת המטה לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולאכול שלא מתחת המטה כדי לצאת ידי חובתו לתקן אשר עיות, אבל לא גבי שינה דמה יכול לעשות לתקן את אשר עיות.

ויש לתרץ דכל היכא דמצטער דהייגו (כגון, שיש זבובים על המטה או צער אחר באופן שקשה לו לישן על המטה לא יאמר אישן תחת המטה אלא ילך לביתו ויישן דגם תחת המטה לא יצא ידי חובת סוכה.

בסוכות תשבו שבעת ימים וגו'. ועיין במס' סוכה (כ' ב') הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו עיי"ש ובפירש"י ז"ל. ועיין בספרא, יש לדקדק למה נקיט התנא זה הדין על זה הלשון דמה שייך לא יצא י"ח גבי שינה (לומר) דיחזור וישן, והי' די שיאמר אסור לישן תחת המטה, ואין לומר דע"כ נקט בזה"ל לומר דאם יצא משם צריך לברך לישב בסוכה כיון דלא הי' כעת בסוכה כלל זה דוחק דליכא למישמע הדין מזה הלשון כלל, (וגם דוחק לומר דעיקר כוונתו בשביל הברכה דהא הברכות אינו אלא מדרבנן) ע"כ אמר דע"כ נקט התנא בזה"ל לומר דהחיוב מוטל גם על האחרים (שרואין אותו ישן תחת המטה) דהיינו או שיטלו המטה מעליו, או לעורר אותו לצאת משם הגם שהניח (את עצמו) לישן ביום בערב סוכות בהיתר אפ"ה מחוייבים לעורר אותו, הגם דבאם ירדו גשמים ח"ו, והי' מוכרח ליכנס לביתו אין מחייבין אותו לילך עוד בלילה בסוכה אחר שפסקו הגשמים (שו"ע או"ח סי' תרל"ט ס"ו) אבל הכא שאני, כיון דהוא עצמו הכניס עצמו בזה, אך יש לאסתפוקי למ"ד מצות צריכות כונה (ר"ה כ"ח ב') אם די שיטלו ממנו המטה שעליו כיון דאינו יכול כעת לכוון, כיון דהוא ישן, (העתק מהר"א ז"ל) ועיין בהרא"ש מס' ר"ה פ"ג י"א.

ומכה בהמה וכו' **ומכה אדם** וכו'. ע"ש בפירש"י, הכריח לפרשו ע"ד הפשט, א"ל, אם הבהמה תזיק אדם, על פי מה שאמרו על לא תשים דמים בביתך וכו'. שלא יגדל כלב רע בתוך ביתו או כו' (בבא קמא מ"ו), ע"כ אם הבהמה נושכת לאדם צריך לבערו ולהמיתו כמ"ש ובערת הרע מקרבך, וע"ז קאי ומכה אדם יומת דהיינו על הבהמה שהכתה אדם ודו"ק היטב

אסמכתא לגדולו מן הארץ. דממילא נמי יליפינן לה מייתי: ה וחבילי זרדים. כתב הר"ב מין קנים. זה לשון רש"י מין קנים הן שעושין זרדים טויל"ש*) בלע"ז [ומוגדין**) אותם ונעודם לחיים וכו'. ע"כ. ועיין משנה ג' פרק ב' דשביעית: אין מסככים בהם. פירש הר"ב דפעמים שאדם בא וכו' והוי עשוי נפסול. מסיים רש"י הלכך גזור רבנן שלא יסככו בחבילים אפילו הוא מטילן עליהם לשם סוכת חג גזירה משום חבילין דכל השנה דאיכא פסול דאוריימתא ע"כ. ומ"ש הר"ב וזה לא נעשה אפילו לגל דאע"ג דלא בעו סוכה לשם מג [נב"ה דרים פרקין] לשם סוכה בעינן ולגל הוא דמקריא סוכה שסוככת מן החורב. רש"י דף מ' ע"ב: וכולן כשרות לדפנות. כתב הר"ב דסכה סכך משמע ולא דפנות. מסיים רש"י ודנפקא לן דפנות. מבסכת בסכת בסכות. [כדפירש הר"ב בר"פ] מיימורא דקראי ילפינן ולא ממשמעותא. הלכך תעשה באספך מגרנך. אסכסכה הוא דקאי: ו ורבי מאיר אוסר. פירש הר"ב כיון דנפקי ממורת לבוד ופירש"י שאם היה חוזר במקום אחד מהן לא מצי למימר לבוד חשיבי להיות דומה לתקרה וגזרינן: נתן עליה

ציונים

וכולן שהתירן. מיי' פס עוש"ע סס קעיף י"ז. וכולן כשרות. מיי' פ"ב סס הל' ע"ז סמ"ג סס עוש"ע סס סי' מר"ל סעיף ג'. ו מסככין בנסרים. י"ד ע"ח ע"ז ע"ח ל"ז ע"ח. אוסר. מיי' פ"ה מהל' סוכה ה"ז סמ"ג עשין פ"ח עוש"ע או"ח סי' מרכ"ע סעיף י"ח. נתן

שינויי נוסחאות

ה וכולן שהתירן כשרות נד"ל, ונכ"ק ואם התירן כשרות וכ"ה בהרכב מן הלשונות וכ"ה בכ"מ ב' (ופס ..כשר) וכ"ה בד"ל וכמסני"ל (ובסס אם..); בכ"מ ג' ואם היו מותרין כשרין וכ"ה בתוס' נלן ועי' רש"ש ועי' ד"ס ול"ע. ו ור"מ

תוספות חדשים

חבילה שאינה קשורה משני לחשה אינה חבילי (רש"א שם): ומחבילה שהעלה ליבש ומגלך עליה לסיכוך לא מהני אחרים אלא נעגוע ג"כ (שם סעיף י"ז).

תוס' רעק"א

ה [אות ס] בהרע"ב ד"ה אין מסככין. אלא פעמים. ואפילו דיעבד פסול מדרבנן ב"כ תוס' ממשמעות סוגיין. [אות ן] שם ד"ה בשרים לדפנות. דסכה סכך וכו'. וכמאור הביא ירושלמי וסכות על הארון את הפרוכת מכאן שעושין דפנות מדבר המקבל טומאה.

הג' וחי' הרש"ש

ה משנה וכולן שהתירן בשירות. ברש מולין מדיק הגמ' וכולן שאמנו אחייל אילימא אחש"ו עלה קאי ואם שאמנו מצ"ל, ועי' ט"ז סי' מרכ"ע סקי"ז. וגי' הרי"ף והרא"ש ואם התירן וכ"ה בגי' המשנה שבירושלמי והתוס' לקמן ע"ב בד"ה אין בעמיקו ואם היו מותרות.

מהם עשה סוכה: ה וחבילי זרדין. מין קנים. ונעוצין לחיים בהמה אוכלמן, וכשיבשו עומדים להיסק: אין מסככין. כשהן קשורים, לא מפני שהן פסולים, אלא פעמים שאדם בא וחבילתו על כתפו ומעלה ומניחה על גבי סוכה ליבשה ונמלך עליה לסכוך, והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי נפסול וזה לא נעשה אפילו לגל אלא ליבש והוי עשוי נפסול: וכולן. הפסולין שבינו בסכך: כשרים לדפנות. דסוכה סכך משמע ולא דפנות. הילכך סוכות תעשה לך מגרנך, אסכך משמע ולא לדפנות: ו מסככין בנסרים דברי ר' יהודה. בנסרים שיש בהם ארבעה טפחים שיעור מקום משוב דברי הכל פסולה. פחות משלשה דברי הכל כשרה, דחשיבי כקנים. כי פליגי, משלשה ועד ארבעה, ר' יהודה סבר כיון דליתי בהו שיעור מקום חשוב לא גזרינן שמא יבא אחת מקרת הבית. ור' מאיר סבר כיון דנפקי ממורת לבוד גזרינן שמא יאמר מה לי לסכך בגלו מה לי ליבש אחת מקרת

וכשרים לדפנות. ל' גזירה שמא יבא שם להתיבש, ושלא לשם סכך, ואח"כ ימלוך עליה שיאמרו שם לסכך, והרי כתיב תעשה ולא מהעשוי ממילא. מיהו אין חבילה פחות מכ"ה קנים, כי כן דרך בני אדם לגודלו קנים. ל גזירה שמא יבא שם להתיבש, ושלא לשם סכך, ואח"כ ימלוך עליה שיאמרו שם לסכך, והרי כתיב תעשה ולא מהעשוי ממילא. מיהו אין חבילה פחות מכ"ה קנים, כי כן דרך

*) טוריל"ש בלשון ברש"י סוכה י"ב ע"א שפירש על חבילי זרדים מין קנים שעושין זרדין וכוונתו הוא מין קנים שעושין מהם כעין צמר גפן ועושין מהן בגדים ונקראו בל"א באסט. אבל הרש"ל רצה לפרשו בענין אחר ע"ש. ובמחילה כבודו פירושו אינו עולה יפה לפי הלשון שהביא רש"י ז"ל: **) בתוי"ט בדפוסים הישנים ומזרדין וכן היתה לפניו הלשון ברש"י. ועי"פ המהרש"ל הוגה ברש"י ואוגדין:

פירוש המשניות להרמב"ם

אחרי כן ויניחנה להיות סוכה והוא אסור מן הטעם שזכרנו תעשה ולא מן העשוי רוצה לומר שאינו עשוי לצל רק ליבש ולפיכך הטרחנוהו להתיר אותם החבילות כדי שיהיה מעשה לשם סוכה ולפיכך צריך להתיר החבילות מפני זה החשש ולאסור עשיית הסכך בחבילות הקשורות: ו מסככין בנסרים דברי רבי יהודה בו. נסרים הם הלוחות אם היו אותם הנסרים קצרות שאין ברחבן שלשה טפחים מותר לסכך בהם לדברי הכל לפי שהן כקנים ואם היה ברוחב כל נסר מהן

מלאכת שלמה

ומשונה מגיד משנה. אין מסככין בהן. בגמ' מפ' ר' יוחנן טעמא דמתני' מפני מגזרת אור ומדרבנן שאם אתה אומר כן פי' לכשיגיע חבילה לסכך אין אדם עושה סוכה אלא הולך ומוכל ויצא נאוגרו במקום שלא נשתמש שם כל ימות השנה והוא עשוי ועומד ולא לשם סכך של גל ואפי' שם סוכה שאינה של חג אלא כבית דעלמא אבל מוטעו בגדים פסולה דאוריימתא הוא משום תעשה ולא מן העשוי והיינו דהכא קתני אין מסככין בסס [הגה"ה: והקשו תוס' ז"ל וא"ת והא בני דבר המקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ קתני מתני' אין מסככין בו אע"ג דדיעבד נמי אינה סוכה אפי' מדאוריימתא וי"ל דשאני התם דליכא למיטעי ע"כ] לכתחלה הוא דלא משום גזרת אור הא דאוריימתא שפיר דמי והתם דקתני אינה סוכה אפי' דיעבד מדאוריימתא נמי אינה סוכה וז"ל הר"ן ז"ל זרדים עשבים שאינם ראויין לאכילה. אין מסככין בהן אע"ג דקתני אין מסככין דמשמע לכתחלה אה"נ דאפי' דיעבד פסולה והכי מוכח בגמ' אלא דתנא הא לאשמועי' דאפי' במסכך לכתחלה לשם סוכה עסיקינן ואפ"ה מיתסר משום גזרה ואפי' ר' יהודה דאית ליה גזרת מקרה כדאיתא לקמן במתני' דמסככין בנסרים הלכך בהך גזרה לחבילה מודה דהא שמיתא והכיא לא שכיחא דלא עביד אינש ליבש בסוכת מקרה של נסרים שבגתן לביתו ולשהותן בלא מעזיבה. ואם התירן כשרות. דכיון דלא אפשרי אלא משום גזרה דחבילה כשהתירן לא מתלפי אדם מייבש חבילה מותרת ואיכא מ"ד דאע"ג דאסור לסכך בחבילין אפ"ה חבילה שהתירה ליבשה אם נעגעה כשרה כדמוכח לקמן גבי נסרים דאע"ג דלכתחלה אין מסככין בנסרים אפ"ה בסוכה שהיא עשויה כבר אבל ליה בפקפוק דכיון דמחזיר עליה לבטל ליבש לא מיגזר שמא יבא בסוכה של מקרה אחרת שהיא עשויה כבר עכ"ל. וגרסי' ואם התירן כשרות וכמו שכתבתי בלשון פי' הר"ן ז"ל וא"ג וכולן שהתירן כדאיתא בקלא עוסקאות דבשלמא בסיפא שייך למיתני וכולן כשרות לדפנות דקאי אסולהו פסולי סכך דתנן בפירקין אבל הכא בנא דהתירן אלא קאי ודאי אלא אחבילין דמשתני בהו שפיר טפי למיגרס ואם התירן וכן הוא ג"כ בקלא עוסקאות מדוייקות וגם בירושל'. וגם ר"ב יהוסף ז"ל מתקן. ומי גרסי' וכולן אפשר שבא לרמוז לנו שאם היתה סוכה גדולה שהיו עליה כמה מבילות והתירן כולן כשרות אבל אם אחר אחת שלא התירה פסולה כל הסוכה שמא ייבש תחתיה ולא אדעתי' וכשהתירן כולן מיהא כשרות ולא גזרינן מרבוי החבילות שמא יבא אחת מהן בלי התרה כך נלע"ד. וכולן כשרות לדפנות. בתר דסיים למתני' כל מינין הפסולין לסכך וקתני עליהו כללא זה הכלל כל דבר וכו' קתני חבילי קש וחבילי עצים וכו' לומר דאע"ג דגידולן מן הארץ וגם לא מקבלי טומאה אפ"ה אין מסככין בהן מן הטעם שאמר ר' יוחנן דכתיבנא והשתא קתני דכל המסכרים אין המקבלין טומאה בין שאין גידולן מן הארץ וכ"ש חבילי קש וכו' כשרים לדפנות וכ"ש נסרים דקתני בהו כתר הכי פלוגתא לסכך דכשרין לדפנות והדר מני דאפי' מי שאינו בדבר שאין גידולו מן הארץ או בדבר המקבל טומאה אם הניח ריוח ביניהן מעט יותר מכמותן כשרה וכתר הכי קתני החוטט בגדים וכו' שהסוכה נעשית מלמטה מלמעלה ומפחתה לסוכה משום דדמיא להמשלשל דפנות מלמעלה למטה כך נלע"ד. ו מסככין בנסרים כו'. כיל שם פ' חמישי סי' ו' ומייתי לה בגמ' פ' לולב הגזול דף ל"ז ומוכח

לאגד ליבשן. לא וא"ל נעגוע וכו"ל פי' כ"ד, מדלא הניחן שם ליבש [מרכ"ע]. לב אין מחובר, אין מקבל, אין חבילה. לג אם כל נסר רוחב ד' טפחים, ד"ה פסול, אפי' הפכן על הודן דשם אינן

בימי: והלכה כרבי יהודה: מקורות או נסרים: מעזיבו ליתן על גבי הקורות והנסרים סוחר ומנענע כולן: או נו סכך כשר במקומה. ורבי יה לטעמיה דמכשיר לסכך בנס הלכך בפקפוק סגי, ובלא פק אי אפשר, משום תעשה ולא העשוי: רבי מאיר אומר. נמלכו בית שמאי ובית הלל ב זה: שכולן מודים שצריך ל אחת מרביעים ופקפוק מועיל. ורבי מאיר לטע דאמר אין מסככין בנס והלכה כרבי יהודה שאמר מ בית הלל:

במקלא ויעזבו אה ירושלים ובוטל כו'. ה"ק אע"פ שמפר סימן מרל"א שיטול מבין כל

ארבעה טפחים שהוא שיעור מ הכל ואם היה רוחב אותן הנסר בזה נחלקו ר' יהודה ור"מ ר' יהו פחות מארבעה ואין בהם שיעור

משם דצריך לומר דלר' יהודה הני שבטלוב דהא מיהו ס"ל אם דאמי וקרא דעזרא דכתיב עלי זית ועלי נמי בפירקין דף ט"ו ובעור א"ח כ מה לי ליבש אחת מקרת בימה. דאמתי' דקתני נתן עליה נסר וכו' ו היא. וכשמואל דס"ל דסכך פסול ; הכל. פוסל בד' אמות אוקימנא לה ומש"ה כשרה. וא"ל הר"ן ז"ל וכגו אינו פוסל מן הצד אלא בד' אמות אמאי נקט במן הצד אלא דצינא ; לה בהדיא בתמני בבית שנפחת ו גזרינן גזרת מקרה ה"מ בסוכה שכו למקרה אבל סוכה שיש בה שיעור מקרה ויהא מותר ליתן אחת הנס דף י"ז ועיין מה שכתבתי בזה שאין עליה מעזיבה וכו'. ובית מי' מרכ"ו ופי' מרל"ח. ופי' רש"י בהן ארבעה ר' יהודה אומר ב"ש יהודה אומר ב"ש וכ"ה אמלקו בדבר בענין פקפוק ואח"כ נוטל אחת מבי מו' מפקפק או נוטל ואין צריך ל וכו'. כלפי' ר"ע ז"ל ובגמ' פרק

יכי

לחבים ד"ט, אפ"ה פסולין מגזירת ד"ה כשרין, כי פליגי בארבעים מג"מ מיהו לדידן אפי' בפחות מג"מ לו בהיתו בתמונן. ומה"ט לא יסכך ב אמנם כל שאסור מגזירת מקרה, לד אפי' בהיתו בתמונן שיעור ה אפי' מרבי אמור, גזירה שמא יסק לסב ד"ט, מותר ליתן מחתיו, דסכך

ביתי. והלכה כרבי יהודה: ז תקרה. גג העשוי מקורות או נסרים: מעזיבה. הטיט או הסיד שרגילין ליתן על גבי הקורות והנסרים קרוי מעזיבה: מפקפק. סומך ומנענע כולן: או נוטל אחת מבינתים. ונותן סכך כשר במקומה. ורבי יהודה לטעמיה דמכשיר לסכך בנסרים, הלכך בפקפוק סגי, ובלא פקפוק מי אפשר, משום מעשה ולא מן העשוי: רבי מאיר אומר. לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה, שכולן מודים שצריך ליטול אחת מבינתים ופקפוק אינו מועיל. ורבי מאיר לטעמיה דאמר אין מסככין בנסרים. והלכה כרבי יהודה שאמר משום בית הלל:

עָלֶיהָ נֶסֶר שֶׁהוּא רָחָב אַרְבָּעָה טְפָחִים, כְּשֵׁרָה[לז], וּבְלֶבַד שֶׁלֹּא יִישַׁן תַּחְתָּיו[לח]. ז תְּקָרָה[לט] שֶׁאֵין עָלֶיהָ מַעֲזִיבָה[מ], רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, מְפַקְפֵּק[מא] וְנוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַּיִם[מב], וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, מְפַקְפֵּק אוֹ נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַּיִם[מג]. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר,

נסר וכו'. לדברי הכל. וסוכה כשרה וכגון דיהבינן אגל הדופן. דסכך פסול אינו פוסל מן הצד אלא בד' אמות דממרינן דופן עקומה [נמשנה י'] רש"י: ובלבד שלא יישן תחתיו. להכי נקט שינה דאפילו ערלי אסור. דתנן במשנה ד' פרק ב' דאוכלין ושותין ערלי חוץ לסוכה ותני עלה [דף כ"ו] ואין ישנים ערלי חוץ לסוכה. משום דאין קבע לשינה שאין אדם קובע עצמו לשינה שפעמים שאינו אלא מנמנם מעט ודיו בכך: ז שאין עליה מעזיבה. שאם היה בה מעזיבה לא הוי סגי במפקפק. דמעזיבה ועפר סכך פסול וינהו דלאו גידולי קרקע הן. הר"ן: מעזיבה. פי' הר"ב הטיט או הסיד וכו'. ודומה לו במקרא ויעזבו את ירושלים עד המומה. בספר עזרא. [נממיה ג'] מלאוה עפר להחזיק החומה. רש"י: מפקפק ונוטל כו'. ה"ק אע"פ שמפקפק אי נוטל אחת מבינתים אין. אי לא לא. גמרא: ונוטל אחת מבינתים. לשון הטור אינו מדל"א שיטול מבין כל שני נסרים אחד. ועיין במשנה לקמן: מפקפק או נוטל כו'. כתב הר"ב ורבי יהודה הוא מר"א דאמר לקמן: מפקפק אי נוטל אחת מבינתים אין. ר"ל אע"פ שמפקפק אי נוטל אחת מבינתים אין. אי לא לא. גמרא: ונוטל אחת מבינתים. לשון הטור אינו מדל"א שיטול מבין כל שני נסרים אחד. ועיין במשנה לקמן: מפקפק או נוטל כו'. כתב הר"ב ורבי יהודה

פירוש המשניות להרמב"ם

ארבעה טפחים שהוא שיעור מקום אסור לסכך בהן לדברי הכל ואם היה רוחב אותן הנסרים פחות מארבעה ויותר מג' בזה נחלקו ר' יהודה ור"מ ר' יהודה מתיר לסכך בהן לפי שהן פחות מארבעה ואין בהם שיעור מקום ור"מ אוסר לפי שהם יותר מג' טפחים ויצאו מחוורת לבוד והלכה כר"י: ז תקרה שאין עליה מעזיבה כו'. תקרה היא גג או סכך מעצים. ומעזיבה היא הטיט או העפר או הסיד שנותנים על הנסרים: ומפקפק. פי' שיעקור אותן ממקומן ומן המסמרין החקועין בהם:

מלאכת שלמה

משם דלריך לומר דלר' יהודה הני נסרים הם דוקא של ד' מיינן שבלולב דהא מיהו ס"ל המם דאין כשר לסכך אלא הכשר ללולב וקרא דעזרא דכתיב עלי זית ועלי עץ שמן היינו לדפנות: ואיתא נמי בפירקין דף ט"ו ובעור ל"ח פ' תרכ"ט. בסוף פי' ר"ש ז"ל מה לי ליטב מחם מקרא דינו. אמר המלקנו ולפי זה קיפא דמתני' דקתני נתן עליה נסר וכו' ובלבד שלא יישן תחתיו דברי הכל היא וכשמועתא דס"ל דסכך פסול בתמנע פוסל בד' טפחים ובמן הצד פוסל בד' אמות אוקימנא להאי נסר בגמ' בשנתנו מן הצד ומש"ה כשרה. וז"ל הר"ן ז"ל וכגון דיהביה אגל דופן וסכך פסול אינו פוסל מן הצד אלא בד' אמות דאמרי' דופן עקומה והא לקמן קתני אמאי נקט במן הצד אינה שנסחת וכ"ל דרכומה משמע' דקד"ל כי גזרינן גזרה מקרה ה"מ בסוכה שכולה נסרים ומיפסלא כולה דדמיא לתקרה אבל סוכה שיש בה שיעור הכשר קד"ל לא גזרי' בה גזרת מקרה ויהא מותר ליישן תחת הנסר קמ"ל ע"כ: ואיתא בפירקין דף י"ז ועיין מה שכתבתי בזה לקמן ר"פ הישן. ז תקרה שאין עליה מעזיבה וכו'. וביד שם פ"ה פי' מ' ובטור ס"ח פי' תרכ"ו ופי' תרל"ח. ופי' רש"י ז"ל בתם תקרה בנסרים שיש בהן מרגעה ר' יהודה אומר ב"ש אומרים וכו' פי' רש"י ז"ל ר' יהודה אומר ב"ש וב"ה נחלקו בדבר זה והשתא משמע בש"ח תרתי בעינן פקפוק ואח"כ נוטל אחת מבינתים ונותן בסל במקומה ובה"ח או מפקפק או נוטל ואין צריך לתת בסל ע"כ. ור"מ אומר וכו'. כדפי' ר"ע ז"ל ובגמ' פריך בתמנע ב"ה טעמייהו משום

יכין — תפארת ישראל — יכין

רחבים ד"ט, אפ"ה בסולין מגזירת תקרה. ובפחותין מג' טפחים ד"ה בסרין, כי פליגי ברחבים מג"ט ועד ד' טפחים. וקיי"ל כר"י מיהו לדיין אפי' בפחות מג"ט איכא גזירת תקרה, מדדרך לסכך בהיגו בכמותן. ומה"ט לא יסכך בקש, שמא יעבה הסכך בתקרה. אמנם כל שאסור מגזירת תקרה, בשעת הדחק שרי [מרכ"ט]. לד אפי' בהאיתו בתמנע שיעור הסולה. לה נקט שינה, דשינה אפי' תרעי אסור, גזירה שמא יתקע בשינה. מיהו אם הנסר אינו רחב ד"ט, מותר ליתן תחתיו, דסכך פסול, בתמנע פוסל רק בד"ט, ומן הצד פוסל רק ברחב ד' אמות, דאל"כ אמרינן דופן עקומה, מהלכה לממ"ם. אבל אויר אפי' מהצד פוסל בג' טפחים, ואין ישנים תחתיו, ודוקא שהולך האויר על פני כל הסוכה, או שיש בו כדי ראשו ורובו. לד [ליימענדעדעקקע]. לז שלא עתו טיט על עלי התקרה. לח ר"ל קומר. לט ר"ל אפי' קומר ומנענע כולן, אפ"ה דוקא אם ג"כ מבין כל נסר לנסר נוטל נסר א' מבינתיים ומניח סכך כשר במקומו כשר, ואי לא, פסול, דמדהיו תקרה, אף שיפקפק יש גזירת תקרה. מ ונותן סכך כשר במקום הנסר שנטל

ציונים

עליה נסר. י"ז ע"ב. ז תקרה. ע"ז ע"א. זבה"א מפקפק. מיי' פ"ה מהל' סוכה ה"מ סמ"ג עשין מ"ג טוש"ע או"ח סי' תרל"ח סעי' ט'.

שינויי נוסחאות

במשל"ג ובכ"ק ד"מ. ז ר' יהודה אומר בית שמאי אומרים מפקפק ונוטל אחת מבינתים ובה"א מפקפק אונוטל אחת מבינתים. וכ"ה במשנ"ב; בכ"מ כ' ובמשל"פ רי"א משום ב"ה מפקפק או נוטל אחת מבינתים ובש"א מפקפק ונוטל (אחת) מבינתים וכ"ה בכ"ק (ושם ..משם ב"ה או מפקפק או..) וכ"ה במשנ"ל (ושם ליתא למלת אחת המינה) וכ"ה בר"ף וכן היתה הנוסחא לפני הרמב"ם (עי' בפירושו) ולפני הרע"ב ובפקחי ר"ד וכ"ה במשל"ג (רק שם נשמט כל דברי ב"ש בטעות).

תוספות חדשים

ו בר"ב ד"ה מסככין בנסרים כו' והא' כר"י עכ"ל. בש"ע סימן תרכ"ט מלא הדין מסכיכין בהם אם הם בפחות מרוחב ד'. אך המנהג שלא לסכך בהם כלל והטעם בסמ"ק דלמא יבוא לסכך בהם בקביעות בענין שלא יוכלו הגשמים לירד שם.

תפארת יעקב

פ"א ו יכין אות לד באמצע שיעור הסוכה. תמוה. ועי' שו"ע סי' תרל"ב ס"ב בהגה"ה. ואולי כוונתו בפיו מהלך על פני כל אורך הסוכה. אות לה אינו רחב ד"ט. אם אינו רחב ד"ט מותר לסכך בה ומקרי סכך כשר. בא"ד ואין ישנים תחתיו. אפילו בפחות מג'.

למה נסמוך ליחידאה, אבל לקבר תפלתיכו לא
שמיע לן, ואפשר ברחמי עדיף.

צד) בלא הזכיר שבת בנעילה, עיין מג"א (סי' תרכ"ג
סק"ב) ולענ"ד יש לסמוך על הפוסקים דנעילה
בלילה. ואזדא לה קושית שבת, לדעת כמה ראשונים דאין חוש
לשבת מה"ת כלל.

צה) במ"א סי' תרכ"ד סק"ז (דין ברכת חבר בסוי"כ) "ומשמע
דאפילו חל יו"כ בשבת כו'", כ"ל דבאין לו רק
יולא מאבנים, מבדך משום שבת, ושוב פטור לברך כשאירע
לו אור ששבת.

צו) שם (דין חסתעניים יי' וי"א ואירע י"א בע"ש) שמה ירבה, כ"ל
דאין לגזור כאן, דלשנה הבאה אולי יבנה ביהמ"ק,
אך בפשוט יש לעשות הדין שלא יאכלו, כדי שלא ירבו הללו
בשבילן עתה.— ואיסור הרבוי נראה דחל על המרבה לא
על האוכל, ולפ"ז אין מובן מ"ש המ"א דלא שייך לפני עור
בישראל, זה אינו, כיון דאיהו ס"ל דהיתר הוא, רק ישראל
השני לא יאכל, כדי שלא יכשל המכשל הישראל בגללו.— רק
בעכו"ם שאינו יודע הדין יש להתיר, דלא נפ"מ כלל באכלו
פעם ראשונה, רק בפעם שני' מיקרי שבות, דלדעתו עביד,
וע"ז כתבנו דלשנה הבאה אין לחוש.

צז) עיין תיו"ט פ"ק דסוכה (פ"א מ"ו) ובלבד שלא יישן.
ותירולו דמוק, דהתיכא מ"ד דשרי שינת עראי
חוץ לסוכה ע"י שומר, ואיך א"ש מתני' לדידי'.—
ויותר נראה דקמ"ל דסמוך לנסר שרי לישן, ולא תיישינן
שמא יתהפך כדתיישינן גבי תפילין בלדו, עיין תר"י
פ"ד דברכות, ועיין נמוק"י סופ"ב דב"ק.— והטעם, דמה
שעושה בעת שהוא ישן ליתא ביה משום חוץ לסוכה.— ואף
דלמד מ"ד חייש בשינת עראי חוץ לסוכה משום שמא ירדם,
שא"ה, כיון דכל עיקר ההיתר מעיקרא הי' רק משום עראי,
וא"כ כשירדם חיובא הוא להקיצו, ולא משגחינן על מה
שמלטער ביקיצה זו, דהא לא בא כלל לישן זמן זה, משא"כ
בנסר זה, כשיתהפך בשינתו מתחת הנסר, אין חובה כלל
להקיצו דמלטער הוא, א"כ ממילא גם הוא מעיקרא יכול
הוא לישן סמוך לנסר, ואין לו לחוש לנפשו לאיסור כלל. דוק.

לפי' תר"ל, מיהו דחוי דופן לענין שבת חוי דופן לסוכה, וכן להפך.

צח) מה שנסתפקו בנסתר הסכך הוך השבת, אי נימא
דהוי כקיימי מחיצות, למימרא שבת הואיל ואשתרי
אשתרי. מלד הסברא נראה, כיון דדינא דשבת תלי בדינא
דסוכה, וכיון דאשתרי דינא לענין סוכה אשתרי מחיצותי'.—
ויותר מזה כתבו התוס' עירובין (דף כ, א, ד"ה מחיצות) ביבשו
המים, דכיון דצריך למים להכשיר המחיצות, אזדו להו מים,
הוי כנפלו מחיצות. וזה ברור.

צט) יש לספק במקום דדחי עשה לל"ת ויש אופן לקיים
שניהם רק דצריך לבזבז יותר מחומש, מהו, כיון
דבמצוה זו גופה א"ל להוציא כל כך, או דילמא עתה מל"ת
באתו, דוק.

ק) עיין ע"ז תו"ת סי' תרפ"ד (בענין קה"ת בחנוכה ור"ה) הטיג
על הרמ"א, ועכ"ז כ"ל כהרמ"א, דהא חזינן פרק
ה' דסוכה, דתיישינן שיאחזו שלא נקבע ר"ח בזמנו, ע"ש דהא
עדיפא לש"ש מטעמא דמדיר קודש, וא"כ אף דלא מצינו
שעשה תקנה בקריאת התורה לידע שהוקבע בזמנו, עכ"ז כיון
דגפסקה הלכה דר"ח קודש, וכשיראו דחנוכה הקדימו ינמנמו
בר"ח, וגם שיש לחוש ליולאין, שלא ידעו כלל שקראו אח"כ
בדרחש חודש.

ולבן לדעתי, ביום א' דר"ח (בסר"ח ב' ימים) יש לנהוג
כט"ז, שבאמת אין זה ר"ח אמיתי, אבל ביום ב' ראוי
לנהוג כרמ"א.

קא) מ"ש המג"א סי' תרפ"ה דמשמע שם (סגילה יה)
דיצא ידי חובתו בספרש ויבא עמלק, לא ידעתי

דהוא סיפור מעשה שהי', זה ודאי י"ל דאין למידין ד"מ מדברי
קבלה. ואולו משום דאין ראוי דצריך לקרותה מתוך הס"מ
(ומשו"ה נפקא לן דבעי עשרה, דשוב הוי בכלל ונקדשתי) אם
לא מקרא "דזכרון בספר" דפ' ויבא עמלק, שהשו ס"ם בפ"ק
הני תרי פרשיות אהדדי, אבל ודאי י"ל כדאמרינן בכמה
דוכתי דלכתיבה הוא דאתקישו. וגם דזכרון זה שהוטל עליהו
במ"ע הוא ג"כ בספר, אבל לא שיצא ידי חובתו בספרש וי"ט,
שאין שם כי אם סיפור מה שהי' והכתיבה על העתיד
(עיין מכילתא וילקוט), אבל לא חיוב המ"ע שהוטל עליהו
בזכירה, ובמעשה בפועל.

וקצת יש להביא ראיה דלא כמ"ת, דהא לשמואל שלחי
מגילה, בשאל ר"ח אדר בשבת קורין זכור בט"ו,
והיינו משום דלבני כרכין עשיה וזכירה כהדדי, ואמאי, הא
לבני כרכין כל עיקר פ' זכור זו יתירה היא, דאינהו הא קרו
בשבת פ' ויבא עמלק, (ועיין מ"א סי' תרפ"ח דמפטירין גם
לדידן פקדתי), ואיה דלא מילקו חכמים, וחייבו גם למוקפין
לקרות פ' זכור ג"כ (ומסתמא לשמואל מוליאין ג' ספרים
למוקפין), אבתי ל"ש לגזור פרזים בהרייהו, ולאחר הפרשה
דזכור עד ט"ו בגללם.

ולפי מ"ש הי' נראה לפטור נשים מפרשה זכור, כיון דעיקרה
מצות מחיית עמלק, וקיי"ל דנשים לאו בני כיבוש נינהו
כמ"ש סו"פ הבא על יבמתו, (ואף דודאי מצות זכור לאו זמן
גרמא היא, אלא שצריך לזכור פעם אחת בשנה), אם לא
להפוסקים בסי' רפ"כ דנשים חייבות בקה"ת, אבל להפוטרים
שם, גם ממ"ע דזכור פטירי.— אך י"ל דמד"ס חייבות נשים
לכו"ע, כיון דהש"ס קרי לה זכירה שנו' במגילה, ומה"ט אמרו
ע"ז דצריך להקדים זכירה לעשיה, א"כ משמע דנתנו חז"ל
ע"ז דיני זכירה דמגילה.

ועכ"פ יפה הורו לאשה שלא שמעה פ' זכור, שתכוין פ'
וי"ע, דלהמנן אברהם ודאי יצאה ידי חובתה, ולדידי
י"ל דפטירי לגמרי.

קב) במג"א (סימן רפ"ב), כ' דנשים חייבות בקריאת
התורה, וכ"ל, דפרשה זכור, למ"ד דהוי
מה"ת, גם בנשים הוי דבר תורה, דהא עיקר הזכירה לאו זמן
גרמא, אלא שקבעו חז"ל שבת זו, ועוד, שהרי גם נשים היו
בכלל רשומו של עמלק בהשמדת ישראל ח"ו, (ורחוק לומר
דהעיקר תלוי בויזכר ע' מדרש רבה שזה לא היה שייך
בנשים, דעכ"פ היה זה מוגע גם לנשים, לבטלם מפריה ורביה),
ואי משום דנשים לאו בני כיבוש נינהו, כדממעטינן מה"ט
נשים מפו"ר מקרא דוכבשוה, ולא עדיפא זכירה מעשיה, זה
אינו, דכ"ל כיון דקיי"ל דבמלחמת מצוה הכל יוצאין, א"כ גם
נשים בכלל, וכן הוא במשנה סוטה, אפילו כלה מחופתה,
וממילא דהוא הדין לזכירה.

קג) מספקא לי, אם מקצתו נראה וקצתו אינו נראה,
אימתי קורין המגילה. וא"א דאלו קורין
בי"ד ואלו בט"ו, דזה א"א, כמ"ש פ"ק דיבמות, דאשיב לא
אתגודדו בעיר אחת, (ולענין סמוך לא משכחת לה כלל, דכל
שאין שיעור מיל פנוי ביניתים חשיבא סמוך). ומלד הסברא
נראה דקורין בט"ו כולם (ואם נדמה זה למ"ש הגרע"א
בהגהות, דניזל בתר רובא, ישאר ספק במחלה על מחלה מהו),
כיון דכל העיר כד' אמות חשיבא מיקרי נראה, ואף שבמקום
אחד אינו נראה, מ"מ הא כל נראה יכול הוא ליכנס לביתו
ולא יראנה, אלא ע"כ דביכול לראות סגי, א"כ ה"ה כאן,
(וגם דתמיד החומה מפסקת,—וזה יש לדחות). וקלא להביא
ראיה מזה דלא כהברעת הגר"א, דלפ"ז משכחת לה גם סמוך
לנראה הוך ע"א.

ודע, דמ"ש הגרע"א ל"ע, דודאי תלי איך שהיה העיר בימי
יהושע, ואם נודע ליהושע שיש דיורין קודמין ומאוחרין,
אם נגיע בסברתו של הע"א, מכה לא יהושע לא הדיורין, ואם

המקפה תנן א"ל לדידי כיון דאגינא דעתאי כמי שחסרה המקפה דומה לי : ת"ר היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד אין ממריחין אותו לעלות עד שיגמור שעורתו היה ישן בסוכה וירדו גשמים וירד אין ממריחין אותו לעלות עד שיעור משיעלה עמוד השחר : משלו בו משל למה הדבר דומה וכו' : איבעיא להו מי שפך לתוך הא שמע רחנא ושפך לו רבו קיתון על פניו כלומר אי אפשי בשימושך :

סליקו להו הישן

לולב א "הגזול ב והיבש ג פסול של לולב

[דף כב. ע"א]

לולב. כף ממרים והדר פני הדס וערבה בתפי כפייהו : גזל פסול . דכתיב ולקחתם לכם מצלכם לי נמי מקום מצוה הבאה בעבירה כדמפרש לקמן : יבש . דכתיב בתורה פרי עץ הדר ויבש לא הדר הוא וילפינן אתר מינין מתרגום ולא יבש הייטו שיבשו רוב עליו לבל תחריס דומים דלא מיפסל עד שיבשו רוב עליו ויטול הדר כולה ולא מיפסל אלא בשל הדר לא מיפסל אלא בשל הדר ויטול הדר כולה ולא מיפסל אלא בשל הדר ויטול הדר כולה ולא מיפסל אלא בשל הדר ויטול הדר כולה ול

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

קא

עין משפט נר מצוה

אף ידי קידוש לא יצאו. דאין קידוש אלא במקום סעודה משום דכתיב וקרא לשבת עונג. כלומר במקום קריאת קידוש שם תהא, עונג.

ולשמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא. לרב צריך לקדושי בבי כנישתא להאיר כל לותם שאין להם בני בית אלא יעמדו לקדש בכניסה:

דאבלן ושתו וגנו בבי כנישתא. וא"ל והא תמרי' בפ' בני העיר (מגילה דף כח.) בתי כנסיות אין אוכלין בהן ואין שותין בהן אע"ג דאכילה ושתיה שלו מעוה מותר כדאמרי' בירושלמי שהיו אוכלים שם בקידוש החדש וגם עכשיו נוהגין לעשות סוף הסדלה ובריית מילה מ"מ שאינה של מצוה ושינה אסור ואפי' בשל בכל אין אוכלין בהן דקאמר התם* רביעא ורב אחא בר אהבה אלא הני רוזים ליכנס בבית הכנסת מפני הגשמים אי לאו משום דשמעתא בשיא לאוכלה והא דקאמר התם בתי כנסיות של בבל על תנאי עשויין הייו לאחר שיחרבו אין נוהגין בהן קדושה וי"ל דלא דוקא בבי כנישתא אלא חדרים שהיו סמוכין לבית הכנסת קרי בי כנישתא ומשם היו שומעים הקידוש ולפי מה שפירשתי דממקום למקום אחר בית כשדעתו לאכול במקום אחר יש קידוש אי אפשר:

אבל ממקום למקום אחר ביתא. פי' מחדר לבית אי מבית לעליה כמו מחוגרת לארעא אבל מפיסה לפיסה יש קידוש כי היכי דלא תשוב שיעוי מקום בסמוך ולקמן גבי שיעוי מקום דקאמר לא שנו אלא מבית לבית ומיהו שני מקומות בתר בית קרי ליה מבית לבית ומיהו י"ם דנרסי הכא מפיסה לפיסה כו':

מעיומו מידי. גרלה דהיינו טעיומא לתם כדאמרינן בפ"ג דשבועות (דף כב:) כדאמרי' לעיל טיעוס מידי ואזלי ואכלי ושתו דוקא בסעודה שלישית אבל לא בסעודת ערבית ושחרית שהם עיקר כבוד שבת: **ובקידושא** דהכא לא נפקיתו. ומה שלא היה מקיים על סעודת שבת שלא לאכול בלא מי כדפי' בקונטרס היינו משום שיוכלו לעשות לאחר שלם סעודות לו שמא יוכלו לאכול במקום שיש שם מי ואין יין **ומתירין** מנגד לבגד. ותע"ג דשמואל אית ליה כפי' הגמלא (מנחות דף מא:) כלי קופסא חייבין בציצית מודה לתם אין ציצית לכל בגדיו שיהיו ציצית. מבגד שמלגיעו ליתן בבגד שרוצה לעכוס ותהא המצוה עליו: **והלכה** כר"ש בגרירה. קשה תיפוק ליה משום דרבי יוחנן סבר כר"ש דפריך בכמה דוכתי (שבת קי. פה.) והא א"ל יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן מיר חופף ומפספס כו' אלמא ס"ל דדבר שאין מתכוין מותר וא"ל שמא רבי יוחנן לא סבר לה דמתיה בגרירה לפי שקרוב לעשות חריץ ודמי לפסיק רישיה: **ורבי** יוחנן אמר לף ידי יין יצאו. ומיירי שתתו בבית הכנסת תע"ג דלענין קידוש יצאו מקום שאינו בית הכנסת כדפי' לעיל (ג) לענין יין לא נגבי המוציא אתם הפסיק לגרוך לחזור ולברך: **שינוי** יין א"ל לברך. מיהו הטוב והמטיב צריך לברך כדאמרינן בהרואה (שם דף נ:) ופי' רש"ש דווקא היכא דמשובח מן הראשון וכן בהלכות גדולות וכן משמע בירושלמי דסוף פיאה מברכין דקאמר אבא בר רב הונא אמר יין חדש ויש צריך לברך שינוי יין לא צריך לברך היכא דמשמע מרוזה אמר לא לברך כיון שאין יודע שהשני משובח מיהו עובדא דכתר דהגיא נורר אדם שמה כסא ובשבל ובלבד שלא יהיו לעשות חריץ ואין עביר בוא כשמואל ואפיקנא כתשרוזה דרב עביר בחיה בשלי לא עביר והבא מיקל הוא: א"ר יוחנן א' שינוי יין

אף ידי קידוש לא יצאו אלא לרב למה ליה לקדושי בביתיה כדי להוציא בניו ובני ביתו ושמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא אלאפוקי אורחים ידי חובתן דאכלו ושתו וגנו בבי כנישתא ואודא שמואל לטעמיה דאמר שמואל אין קידוש אלא במקום סעודה סבור מינה הני מילי מבית לבית אבל ממקום למקום בחד ביתא לא אמר להו רב ענן בר תחליפא וימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דשמואל ונחית מאיגרא לארעא והדר מקדש ואף רב הונא סבר אין קידוש אלא במקום סעודה דרב הונא קדיש ואיתעקרא ליה שרגא ועיילי ליה למניה לבי גנניה דרבה בריה דהוה שרגא וקדיש וטעים מידי אלמא קסבר אין קידוש אלא במקום סעודה ואף רבה סבר אין קידוש אלא במקום סעודה דאמר אביי כי הוינא בי מר כי הוה מקדש אמר לן טעימו מידי דילמא אדאאליתו לאושפיזא לכו שרגא ולא מקדש לכו בבית אבילה ובקידושא דהכא לא נפקיתו דאין קידוש אלא במקום סעודה איני *והאמר אביי כל מילי דמר הוה עביד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל [מתירין מבגד לבגד ומדליקין מנר לנר והלכה כר"ש בגרירה דתניא *ר"ש אומר יגורר אדם מטה כסא וספסל בשבת ובלבד שלא יחכוין לעשות חריץ כחומרי דרב הוה עביד כקולי דרב לא הוה עביד ור' יוחנן אמר אף ידי יין נמי יצאו ואודא ר' יוחנן לטעמיה דא"ר חנין בר אביי א"ר פרת אמר ר' יוחנן אחד שינוי יין ואחד

ת"ש מ"ז קידוש (היום) דאין קידוש כו': כל מילי דמר. רבה: כחומרי דרב הוה עביד. כר מהני תלת דעביד לקולא כשמואל: כקולי דרב. כגון קידוש לא עביד: ה"ג ורבי יוחנן אמר אף ידי יין נמי יצאו: אחד שינוי יין. שהביאו לו יין מחבית אחרת: ת"ל

רשב"ם

אף ידי קידוש לא יצאו. כלפרשיון עומדים לקמיה אין קידוש אלא במקום סעודה דכתיב (שמות כ:) וקרא לשבת עונג במקום שתהא קורא לשבת לומר קריה דקידוש שם תהא עונג ומדרש הוא. אי נמי סברא היא מדלקיבע קידוש על היין כדמיא לקמן (דף קו.) שזכהו על היין משמע על היין שבשעת סעודה הוקבע דתניא: אין קידוש אלא במקום סעודה. ואם קידש ולא סעד באותו מקום לא יצא ידי קידוש: ה"מ. דאין קידוש אלא במקום סעודה אלא מבית לבית אבל ממקום למקום מבית לבית ת"ל לחזור ולקדש: איתעקרא ליה שרגא. נפל הגר וכבה קודם שאכל: לבי גנניה דרבה בריה. בית חופת בנו שהיו שם גנות דולקין בבית המשתה: מר. רבה: כי הוה מקדש. ואנו רואין היינו ליפטר מסם ולילך לביתנו: דילמא מיתעקרא לבו שרגא. ולא תאכלו ואפי' אתם תאכלו ליתן בלא אכילה בקידוש לא נפקיתו ידי קידוש כו': כל מילי דמר. רבה: מתירין מבגד לבגד. מתירין ציצית של טלית זו ומונין אותם לטלית אחרת: מדליקין. מנר מנוכה לנר אחרת של מנוכה: והלכה כר"ש בגרירה. גורר אדם מטה כסא וספסל כו' דדבר שאין מתכוין אותר. והני ג' מילי פליגתא דרב ושמואל דבתרא מדליקין (שבת דף כב.) וכולהו עביד רבה כשמואל דמיקל והכא אמתי עביד כשמואל להלריך קידוש במקום סעודה אחת וכלל מילי עביד כרב בר מהני תלת. ומשני כחומרי דרב עביד בר מהני תלת דעביד כשמואל לקולא (ב) ואכזון קידוש דקולי דרב לא עביד ותע"ג דתניא (שיחין דף ו:) הישמה כחומרי ר"ש בקולין וכחומריהון כו' הא קי"ל ה"מ היכא דתמרן מהדדי כגון כמה תסרון בגדרה כו' ואמר שמואל וכן לעריפה דאומרת דהתם קולא הוא הכא וקולא דהתם מומרת הוא הכא. ומהכא שמעינן דהלכתא כשמואל דאין קידוש אלא במקום סעודה. והמקדש לאחרים אות מניחו נראה בעיני שאין צריך לסעוד שם שאפילו לא סעד שם יצאו בני אותו הבית דלדידהו הוי מקום סעודה: ה"ג ורבי יוחנן אמר אף ידי יין נמי יצאו. שאין צריך לחזור ולברך על היין שבתוך הסעודה שהרי לא הפיח דעתו בליאתו מבכר"ש שעדיין דעתו לאכול ולשתות כביתו: אחד שינוי יין. שהביאו לו יין מחבית אחרת ויש לו טעם משובח אז גרוע אז משובח אין צריך לברך שנית על היין. אבל הטוב והמטיב מיהת מברך אם משובח מן הראשון דלתמרי' בהרואה (ברכות דף נו:) אמר רב יוסף אמר רבי יוחנן אע"פ שאמרו שינוי יין אין צריך לברך אבל אומר הטוב והמטיב ושינוי יין היינו מחבית אחרת כדאמרינן בברכות ירושלמי בפרק מלד (ה"ח) על כל חבית וחבית שהיה פותח היה מברך עליה ומה היה מברך ואמר רבי יאמר בשם רבי אומר ברוך הטוב והמטיב:

ולמד

דיין חדש ויש צריך לברך לפי שהיין טוב מן החדש אבל שינוי יין שהם אבל שינוי יין הכי פליג עליה דקאמר דעל כל חבית וחבית מברך מה היה מברך ואמר רבי יאמר בשם רבי אומר ברוך הטוב והמטיב מעכת לגיסא מיהו יש לדחות שהיה מברך לפי שלא היה מכירו אבל אם יודע שהשני גרוע לא ובראה דאפילו אינו יודע שהשני גרוע אינו מברך דעל ריבוי שלא בשעת סעודה ומיהו אין יכולין לכתוב אלא מדוחק ולריך לברך הטוב והמטיב בין בשעת סעודה בין ישראל והטוב שלא הסריחו והמטיב שמיתנו לקטורה [ובירן הוספות ברכות עמ: ד"ה המוב]

מסורת השי"ס

מוסף רש"י

כל מילי דמר. רבה. כר ומתני (שבת כב.). מתירין מבגד לבגד. להפיל לציצית מעלית יפה לטלית חדש ומגמתות (מגה:) מפרש עמתה דמתלן דאמר (שבת כב.). מנר לנר. דמעטה (מס).

והלכה כר"ש בגרירה. דאמר דבר שאין מתכוין מותר ותע"ג דקעביד חריץ והוי מולדה דמוקם לו מוקם, ומקום דהיכלכתא כרב בתיקוני בהלכה הש"ס בר מהני תלת, נקטינהו גבי הדלי (מס).

שבת כב. מ. מגמות מלה:

[שם ושבת כמו: מוס. ביצה כב: מוסמתה דביצה מס"ן]

הגהות הב"ח

(ה) רשב"ם ד"ה והלכה כר"ש וכו' כשמואל לקולא כקולי דרב כגון קידוש לא עביד ותע"ג דתניא השומה בכ"ש בקולין וחיכה בחומרא מתקן: (ו) תוס' ד"ה דכי יוחנן וכו' בכתבות בשל. ד"ה מתניני בר"ה לא יתמרו:

[דף נו:]

[דף כמ:]

[דף קמ:]

[דף נו:]

[דף נו:]

[דף נו

סימן צא

שאלה: מהו לחבר כלונסות הסוכה במסמרות של ברזל או לקושרם בבלאות, מפני שהן מקבלים טומאה, יש קפידא בהכי או לאו.

תשובה: יראה דאין קפידא בדברי[1]. ואע"ג דאיתא בפ' הישן (סוכה כא, ב) אהא דתנן הסומך סוכתו בכרעי המטה כשירה, רי"א אם אינו יכול לעמוד בפני עצמה פסולה. וקאמר עלה בגמ' מ"ט דר"י, חד אמר מפני שאין לה קבע, וחד אמר מפני שמעמיד בדבר המקבל טומאה. וא"כ נמי נידון דידן מעמידין בדבר המקבל טומאה. וכתב אשירי התם[2] דמוכח מדברי רב אלפס דסבר הלכה כר"י. מ"מ הא פסק אשירי נמי דטעמא דקבע עיקר ולא טעמא דעמידה בדבר המקבל טומאה. ונראה דמוכח נמי מדברי רב אלפס דסבר דטעמא דמקבל טומאה לאו עיקר הוא, מדלא מייתי בפסקיו ההיא פלוגתא, והוה נפקותא גדולה בדבר דעביד תלמודא איכא בינייהו, נעץ ד' שפודין של ברזל וסיכך עליהן דלמ"ד משום קבע כשר, ולאידך פסול. אלא ע"כ סבר דטעמא דמקבל טומאה ליתא, וטעמא דקבע עיקר. ופירוש דקבע היינו משום דאין מן המטה עד הגג עשרה. ולפי טעם זה אין חילוק בדברי רבי יודא, לפי דאין הפסול אלא משום דאין מן המטה עד הגג עשרה, וא"כ דווקא בכרעי המטה פסול ולא בנעץ ד' שפודין. לכך לא הביא רב אלפס רק דברי רבי יודא בכרעי המטה דווקא, וק"ל. (ואין) [ואין] קשי' מאי שנא נידון דידן מהא דתניא בתוספתא[3] סוכה שפרס עליה סדין מפני הנשר פסולה. וכפר"ת ור"י[4] וכן בתשובת הגאונים[5] הטעם משום דפריס הסדין לדעת כן שאם יפול העלין תהא חמתה מרובה מצילתה, והסדין יחזיק העלין התלושים שלא יפלו, ולכך פסולה מיד משעת פריסת הסדין, שהרי הסדין נפרס להחזיק הסכך, ומקבל טומאה הוא. הא קמן הכא דבדבר המקבל טומאה מחזיקה פסולה. וי"ל דשאני התם דהסדין נמי עושה צל. ואע"ג דבלא צילתה צילתה מרובה מחמתה, כיון שאותו הצל גופיה הסדין מחזיקתה, שלא יהא פחות מחמתה, חשיב שהסדין עושה רוב הצל[6]. אבל בנידון דידן דלא קעביד הצל מידי, בשביל המעמיד לחודא לא מיפסל[7].

סימן צב

שאלה: מי שצר לו המקום בסוכה לשינה בענין זה שאינו יכול לישן בפישוט גופו ורגליו, מיקרי כה"ג מצטער או לאו.

תשובה: יראה דלא מיפטר בשינה מסוכה מפני מצטער זה[1]. ונראה להביא ראייה לזה מהא דקי"ל דשיעור סוכה לפחות הוא ז' טפחים. ושיעור גופו של סתם בני אדם הן ג' אמות שהוא י"ח טפחים, כדאיתא פ' מי שהוציאוהו (עירובין מח, א). ובפ' המצניע גבי המוציא משא למעלה מי' (שבת צב, א), הוכיחו התוס'[2] דגופו של אדם בלא ראשו הוי י"ח טפחים, וכן משמע התם מפרש"י[3]. וא"כ אפי' כשתחשוב ז' על ז' באלכסון, הוי ליה י' טפחים פחות חומש, ובעינן בין באכילה ובין בשינה דלהוי ראשו ורובו בסוכה, וראשו ורובו של אדם הוי טפי מי' טפחים לפי חשבון דלעיל, והיאך שיערו חכמים שיעור סוכה שלא יוכל לישן בה בראשו ורובו[4]. ואע"ג דהוי ראוייה לאכילה הא כתב רא"ם במרדכי פ' הישן[5] דסוכה שאינה ראויה לשינה אפי' שראויה לאכילה ולשתייה, אינו יוצא בה י"ח כלל. אלא ע"כ אורחיה הוא לפעמים לישן בכפיפת גופו ואיבריו, ולא מיקרי מצטער בהכי[6].

7 ←

L

סי' צא: 1. ב"י ושו"ע (סי' תרכ"ט ס"ח) ועי' ט"ז (סקי"א). 2. פ"ב סי' א'. 3. כ"ה במשנה שם פ"א מ"י ובתוספתא אינו כ"כ כלשון זה ע"ש פ"א ה"ה, וצ"ע. 4. סוכה י, א תוד"ה פירס, ועי' ס' הישר (סי' ש"ד). 5. מובא בתוס' שם. ועי' תשו' הגאונים — שע"ח (סי' שי"א וסי' שכ"א) תשו' מרב נוטראי גאון. ובהלכות פסוקות (סי' קפ"ג), ועי' שבלי הלקט (סי' של"ב) ומרדכי סוכה (סי' תשל"ר-ז) ואו"ז (ח"ב סי' רפ"ח) וראבי"ה (ח"ב סי' תרי"ד) ועיטור (ח"ב עמ' לח, א) ויראים (רלו, ב). 6. עי' חי' רבינו מנוח הלכ' סוכה פ"ה מ"ז — [הגר"ד מצגר]. 7. עי' טור ושו"ע (סי' תרכ"ט סי"ט) וגו"כ.

סי' צב: 1. רמ"א (סי' תר"מ ס"ד). 2. שבת צב, א ד"ה אישתכח. 3. שם ד"ה חלתא מלעיל. 4. עי' מג"א שם (סק"ט) שהק' דשפיר יכול להוציא השולחן ולשכב כאלכסון וכבר העיר במחצה"ש שם שלא הביא המג"א ד' רבינו בדיוק. 5. סי' תש"מ. 6. עי' ט"ז שם (סק"ה) שתמה הרבה ע"ד רבינו דלמה לא יהא פטור דממנ"פ אי לכתחילה עשאה באופן שלא יוכל לישון שם הא הו"ל כההיא דהמרדכי, ואי רק אח"כ הוצר המקום א"כ ודאי הו"ל מצטער ופטור, וע"ע בא"ר ופמ"ג במש"ז ומ"ב שם. וע"ע חכם צבי (סי' צ"ד).

סימן צג

שאלה: בליל שבת בחג הסוכות כבו לו הנרות ויש לו נר בביתו, שרי לצאת מן הסוכה לאכול בביתו במקום הנר או לאו.

תשובה: יראה דהדעת נוטה דשרי[1]. והכי משמע פ׳ ער״פ (פסחים קא, א) דקאמר התם רב הונא קדש ובעי למיטעם מידי אתעקר ליה שרגא. עיילי ליה למנאי לבית גנונא דרבה בריה והוא שרגא. אלמא רגילתא הוא לצאת מדירה לדירה בשביל הנר. וכתב מרדכי פ׳ הישן[2] בשם רא״ם דמי שאין בקי ישער הצער שאם היה יוצא מביתו בשביל צער כיוצא בזה חשיב צער ומיפטר בה ממצות סוכה. והרי הוכחנו לעיל דמשום כיבוי הנר אורחיה דמילתא לצאת מדירה לדירה, וא״כ חשיב צער. ותו משמע התם בערבי פסחים דלאו אורחיה למיכל בלא נר, דקאמר טעימו מידי דילמא אדאזילתא מתעקר לכו שרגא. וכ״כ התוספות[3] וכן האשירי שם[4], דלמה הקפיד על הקידוש ולא הקפיד על הסעודה, משום דיכולים היו לקיים ג׳ הסעודות למחר. אלמא סבירא להו דלאו אורחיה הוא לאכול בלא נר. דאם לא כן מאי קשה להו מן הסעודה יכולין היו לאכול בלא נר, והכי מפרש שם בגמ׳.

ונראה דיתכן נמי דמרדכי מודה דיש צער לאכול בלא נר, מ״מ נפיק ידי ג׳ סעודות. אבל ידי קדוש לא נפיק אלא במקום הנר. כך סבר מרדכי[5] בהדיא ודלא כרשב״ם[6] ותוס׳ ואשירי שם, דכולהו לא מפרשים כדמפרש מרדכי. ופ׳ במה מדליקין פרש״י[7] נמי דאין סעודה חובה בלא נר. ומייתי ראייה מפ״ב דיומא (עה, ב) וכן בשמעתא קמייתא דברכות (ב, ב) תנינא משעה שהעני אוכל פתו במלח. ופרש״י[8] שהעני אין לו נר לסעוד ולכך אוכל קודם שתחשך. אלמא אפילו עני קפיד. מכל הני מוכח דיש קפידא טובא לאכול סעודת קבע בלא נר. ונראה נמי דאפי׳ יש לחבירו נר בסוכתו אין אומרים לזה לך הבא סעודתך לסוכת חבירך ואכול שם לאור הנר, דהא נמי חשיב צער משום דאין ערב לאדם אלא בשלו[9]. והכי איתא במרדכי[10] ובהגה״ה במיימון[11] מן הירושלמי[12]. ואע״ג דאין מפנין במועד מחצר לחצר, מחצר חבירו לחצר שלו מפנין אפילו מן היפה לכיעור, משום דאין יפה לאדם אלא בשלו. אפס יש לחלק בראייה אם אפשר לו בלי טורח גמור לבא לסוכת חבירו ולאכול שם אין לו להקל[13].

סימן צד

שאלה: קטן שאין לו אב והוא צריך לאמו, מחייב במצות סוכה לאכול ולישן בה או לאו.

תשובה: יראה דצריך להתיישב בדבר כמו שאבאר. בתוספות שאנץ פ״ב דיומא[1] מקשה אהא דתנן מחנכים את הקטנים לשעות, והא קטן אוכל נבילות אין ב״ד מצווין להפרישו השתא חנוכי מחנכי אפרושי מבעיא. ותירץ ר״י דחינוך קטנים ליתא אלא באב אבל באדם אחר לא, ולכך אין מצווין להפרישו. ומקשים מההיא דפ״ק דסוכה (ב, ב) דהילני המלכה ישבה עם ז׳ בניה בסוכה. אלמא אי ליכא אב שייך נמי חינוך. ומתרצי דשמא היה להם אב דמחנכם לכך, ואפילו לא היה להם אב היתה מחנכתן למצוה בעלמא, עכ״ל התוס׳ לפי שינוי דר״י. וכן כתב בהגה״ה במיימוני בהלכות י״ד[2] כתב בשם ר״י, דחינוך קטנים ליתא אלא באב. והשתא לדעת ר״י קטן דלית ליה אב ואם טורח לו לישן בסוכה, אין להזקיקו לכך, כדמוכח מההיא דהילני המלכה, כדמוקים לה ר״י. ומוכח נמי מדברי ר״י שהאב חייב להפריש בנו שהגיע לחינוך מן האיסור. וכ״כ התוספות פ׳ כל כתבי[3], וכן פסק הרמב״ם בסוף הלכות אסור מאכלות[4]. ובשם הר׳ אליעזר כתוב בתוספות שאנץ דלעיל, דתירץ דדווקא במצות עשה חייב לחנכן ובמצות לא תעשה לא, ולהכי אין ב״ד מצוין להפרישו, וה״ה האב. ולפי תירוץ זה אין לפטור קטנים שאין להם אב ממצות עשה דסוכה.

ואין להקשות מסברת הר׳ אלעזר אהא דכתב מהר״ם בהלכות ברכות שלו[5] איפכא בקטן דאיסור מצות עשה ספינן ליה לקטן בידים, בהוא דטעימא קודם קידוש. ודווקא איסור לאו לא ספינן ליה בידים, דיש ליישב שפיר, דודאי איסור לאו חמיר מאיסור עשה, כדאיתא בהדיא פ״ק דיבמות (ז, א) בשמעתא דעליה, וכדמוכח נמי פ״ב דיומא.

סי׳ צג: 1. רמ״א (סי׳ תר״מ ס״ד). [ועי׳ לקט יושר ח״א עמ׳ 144]. 2. סי׳ תש״מ. [ועי׳ מהרי״ק שורש קע״ח]. 3. ד״ה ובקידושא. 4. פ״י סי׳ ה׳. 5. פסחים תוספת מע״פ (עמ׳ לה, א מדפה״ס). 6. פסחים שם ד״ה ה״ג. 7. שבת כה, ב ד״ה חובה. 8. ד״ה משהעני. 9. עי׳ חשו׳ שבות יעקב (ח״ב סי׳ כ״ט). 10. פסחים שם. 11. פכ״ט משבת אות ל׳. 12. ברכות פ״ו ה״ו. 13. וכ״פ בתשו׳ שבו״י שם לענין מי שנוטפין גשמים בסוכתו דאם אין טירחה כ״כ ללכת לסוכת חבירו חייב ללכת. [ועי׳ לקט יושר ח״א עמ׳ 145].

סי׳ צד: 1. תוס׳ ישנים פד, א ד״ה בן — [עי׳ היטב שה״ג ח״ב ערך תוספות ישנים]. 2. לפנינו בפ״ב משביתת עשור אות כ׳. 3. שבת [illegible]

תרמ א כשיס כר . ותמרים לא יבנכו ליצב כסוכה לעשים מחיצ מכנך לענ"ומו כמ"ם ס' תקפ"ט ס"ו : ב כקן ה' כקן ו . כל מי לפוס מרפי' מפסקי מ"ר : ג מ"ב בסוכה . ותנו מיכה מיכה כמ"ם סימן שמ"ג לר י"ח מסכ"ד מתיבים לחנו ולכן מ"ש מכן אין לסקל ש"מלכל חון לסוכה (ת"ס סי' ל"ד) מסל' מרי"ן . (") ומ"מ מ"מ דאחר לא יכול לסתלילו ציר"כמ"ם סימן רס"ו:ד' מסקין דס.דכמ מ"מ כמה לו דהא מרכס כפסוד' וגם כיס יכול לעשות לפי המנ"[כנ"ל מס] ולא מעם זה מי שנתה מקקה מסמלכל ת"ם מלעבר מרכ"מ"מ מ"ב כסוכ' ה"ל לעשות קורסכמ לא אחרי הלכלא יעבוכ כמעבר מכל כ"ישבר ל"ל דמסור מסוכ' דסה מכנה סוה לו ליכב כמוסה: ה מפי כרות. וכלכן מסור(") אף מתלוכ[כ"ל כמס כוכ מסוסקים]: ו מו כ"ל. ס' מ"ר ליכמ[") ליכם]: ז מיו יולא. ולכן יש לחמות כחוכ[מסוכת רמ"ל סימן כ"ט ר"מ]: ח לא מחת הסכך.מסוס*) אבל מכל מל (כל)סכך מס' כחל הסכך מסוס ולכן [נוקה] ומיכו אם לרחס לכל מחרמיכן כסכ' מרכ"ט (")מסוס אכל מי ליכח כיון ליכח מכל כיו לסוכה כמ"ם מ' ס"ט ס"ב ו"כ כרוקה ס"ב כמ"ם כמל: דף כ"ד דוקה ל"ר אסור ולרכן

תרמ (א) כשיס וכו . מסוס דכ"ל מ"מ ס"ל כמ"ם כמוכ"ות: (ב) כקן ס' כקן ו . מ' כל מד לסוס מרכיס וכמ' כ"ר מכמחכין מ"ל מס' קקן כן ו' יולא כמרוכ לחנו ולא ניכחס לו כמרוכ מוכיכחו חמס דכוסס לחנו ולא ניכחס לו כמרוכ לחנו מ"ר מס כמ"ם כמוכ כמ"ם קקן ל"ל מס' לא יולא כמרוכ לחנו ולא ניכחס לו כמרוכ לחנו מ"ר מס כמוכ כמ"ם לחנו מ"ר מס כמוכ כמ"ם לחנו מ"ר מס כמוכ כמ"ם

קפוסה קפסוכה אבל כמקפסיתה דאור ועולה כאמר של הסכיכה אח"כ כזה ואח"כ
ונוטו אבלים ומטור ומטיגה ד"מ מטלה לאר בסכיכה לא"כ כזה ואח"כ
לעשות סוכה כמרן ד"מסכול לאר בסכיכה זה פשיטא דכה כסרנות אמרו דאדי
לעשות סוכה קמנה ז' על ז' וכ"ם כסכיכה גדולה קלת יותר ואני יודע ליישב
סדבר לאה הכיכהו אלמה כת"ם ואח"כ
לומר דאין זה מקרי מלעשר דוודאי מקרי
מלעשר ומטור ומטיגה כשבולה לו דבר זה
אמר מלא ל"ב סכה כי מתחלה ומטור ומטיגה
מלא ל"ב סכה אחה מתחלתו ע"ב כך
חה כ"ל בדורו (ו) אלא בדבר כמה ד"מ וק"ל בסיעה לאה ומטיגה לאר בסוכ'
לרם כו'. וכה דאלינו כמ' כיהן דבר יוסף
כי' יוסר בסוכ' ובאו קבמים מי' כרוח
אמר מנו לי מנלי מן בסוכ' ואל"ל אחי כה
אלו מחסרה מאקם בסוכ' לה אלא דאינלא
דמתלי כמי בחסרת מאקם דמי כרי
דאלגי' כמר דמת מיעיר ל"ל דכל לאיני
הדמה מון כזה ולגני דידהו מקרי רבים
ואין לומר בנוי' דמתן אלל כל אדם : "פסוי' ל"מ[בלילה הולכי דרכים ביום פטורים מן הסוכה ו"ל ומ"ל]

(ז) אלא אם יכ"ל. אלמנו מן לאמר. דכתיב דיר' כמי' ואין דרך כמי אדם לעשות
בגדיהם לאמר כ"ל המרדכי כמם דא"מ וק"ל בסיעה לאה יסור כמלאקו לאר בסוכ'
עפי מכיהו דזה כל"ל כאין לו לאר בסיכה דלמה יגמל אלות סוכה
כמנם. ו"ל דא"ר דעמ"דסוור למלעשר מסוכה דעיקר אלות סוכה לסביר מין
בסוכ' אל' כי בסוכה הוסכה וזה המלעשר הוא עיקר אלות סוכה לסביר מין
לבו לזה ע"ב הוא פטור קמ"ל דבסוכ' אינו בסכיל זה אלא אבר, דיבר בסיבן
ואין אדם דר במקום לאר בלי מיבל לסבל אזה בלאמו ל"ב בסוכה :
מיבר בסוכה. בגמ' מרבי' בסיעה מ"ד בסוכה ומאר בבא מלעשר פטור מסוכה
הלי' אמ' מלעשר הוא קמ"ל דזקא לאר דמאר לאר דמעמ' אבל בבא אלעשר פטור
בגמרא ליעבר לי' לרבוי דמר' ופרכם בגמ"ם דס"ל דבסכל הוא מלעשר בסוכ'
יוחר מבית דאבל אסן לבית מתבודד ודוסב במקום לאר ואבל' כדי לבית מבוד
כלאמרו קמ"ל וקבה מבי מיתי לומר מבלא בזאת אלא אם יכ' מחבר לאבל
לעבר בזה אלא יוכל לבעבר דמ"ל כי אחור לגמם בגלים דקא מלעבר אחרו
אלא יוכל לבעבר ואו מגלן שבו אבלא אלא אמרי לא מבני דבאבל אין ל' מעבי'
בבית יוחר מבוכ' אלא דה"ל דבית דבלה יוכל מבלעבר הוא פטור מסוכ' קמ"ל דבאין דיבה
אמר דמעמ"ה אלא אמר לא"ב יוכל מבלעבר ומ"ם בסמוך לבמרדכי ומה לו לאלן בן
לאר דמעמ"ה אלא לא ואל"ל דזה כי פטור לבבל בתלמוד דאין בעמם מסוכ'לבירל
כדאמרי' שם בסוגי' לעבין ק"ם בתבל אלא מעמ' עבבל' ספיעתו בים ס"ל דבסוגי
ואין מלעבר פטור אלא דבסבין דיבה בבעין ע"כ בריך בלן בתבל בסיעה ואיבב
שבבי אל"ל לו לבבל מבלעבר ואי' לו בחלון אים בלן אבלא אלא אמרי לא מבני
בבלאבודבל' ובדבבי מבלים ס"ב ל"ל לאלן בין לאר דמעמ"ה אלא לא דאל"ל לזה אלא
ה"ל לאבן בקלור בים בלן אילוק לאבל דאמבר לבבל מבלעבר שבי' (") זא
מיבל בבי' ואם אלי' דאדבבבל אלמת בן בגא דבא דאמלעבר פטור אין דבבר
אלני בוכל לבבל אלא אלא אלא פטור מיבבלא אלא ואמ"ר דבבאר אמלת לא אלבבא לן
בעבור לאר דבאמר' בגמ' אבל אבל מיבב בבל אמלי' און מהבילין אבלבלו אחר
בוכבא אלבי דבבי כולל בא"ם ל"ב אבבי מבבי בין דבבעם מבוא מיבבלא אל"ם
בם בלאבל בבבלא מיבבלא בבבלא בבבלא בבבלא בבבלא בבבלא בבבלא בבבלא בבבלא
אלא"ם יש לו מקום מיבבל לבבבל בבבב

סי׳ רפ״ט שימתין עד חצות לילה אולי יביאו לו. ומת״ה נראה שדעתו להמתין עד זמן שינה ואם ימתין יותר מזה מקרי מצטער ופטור. ונ״ל שאף דבלילה הראשונה גם מצטער חייב בסוכה מכ״מ א״צ להמתין על פסיקת הגשמים כשהוא מצטער שהרי הטעם דמצטער חייב בסוכה לילה ראשונה הוא משום דגם בירדו גשמים חייב כמבואר סי׳ תר״מ א״כ ממנ״פ יכול לקדש בסוכה ולאכול בסוכה בשעת הגשם אם מצטער חייב הרי יוצא ידי סוכה ואם מצטער פטור א״צ להמתין ולהצטער ברעב ואף שיש קצת חשש איסור במה שאוכל בשעת הגשם בלא ברכה כמש״כ ס״ק ל״א שהרי אם מצטער חייב הרי ביטל ברכה עכ״מ נגד זה יש ג״כ חשש איסור דבטול שמחת י״ט אם יצטער ברעב. אבל מכ״מ אם אינו מצטער ברעב ובשינה נ״ל שימתין עד סמוך לחצות לילה אולי יפסקו הגשמים כמש״כ המג״א גבי אין לו יין לקדש למען לצאת ידי כל הפוסקים אבל יותר מחצות לא ימתין אלא יאכל בסוכה בשעת הגשם ולא ידעתי למה כתב היעב״ץ בסדורו שימתין בלילה ראשונה אפילו עד אחר חצות והועתק פסק זה במחזורים ד״ר המצויים ביד כל שהרי לדעת הפוסקים כראב״ע דפסח עד חצות אינו יוצא י״ח באכילה בסוכה אחר חצות עיין ס״ק כ״ג. ומכ״מ בלילה שניי׳ א״צ להמתין רק שעה או מעט יותר כמו שמשמע מת״ה. ואם כבר אכל בל״ר בשעת הגשם בסוכה ופסקו הגשמים צריך לאכול עוד כזית בסוכה אפילו אחר חצות לצאת ידי הפוסקים דאינו יוצא במה שאכל בשעת הגשם אם עדיין לא שכב אבל אם כבר שכב א״צ לקום מהמטה מטעם הנ״ל שהרי אם מצטער חייב הרי כבר יצא באכילתו ואם מצטער פטור א״צ לקום ממטתו כמבואר ס״ו. ואם אוכל אז רק כזית לבד אינו יכול לברך ל״ב שאם כבר יצא הוי אכילה זו כשאר אכילה בסוכות שאין מברך רק על כביצה ויותר וכיון שיש ספק שמא עדיין לא יצא והי׳ חייב לברך גם על כזית ואוכל עתה בלא ברכה לכן לכתחלה נ״ל שיאכל יותר מכביצה כדי לצאת מידי ס״ב בין בלילה ראשונה בין בלילה שניי׳ כשאוכל בסוכה אחר שפסקו הגשמים. וא״ע ראיתי שגם בעל חו״ד בסדורו הסכים עם פסק זה: (לד) **שיגמור.** כן מבואר בגמרא והטעם נ״ל כיון שמה שפטור בעת הגשם הוא משום תשבו כעין תדורו וכל שיוצא מביתו יוצא מסוכתו לכן כמו שהיוצא מביתו מפני הגשמים אינו חוזר לביתו באמצע הסעודה ואינו עומד ממטתו באמצע לילה כן א״צ לשוב לסוכה אבל משום מצטער אינו פטור דלא מצינו מצטער דפטור אלא כשהוא מצטער בעת הישיבה כגון מפני הגשמים וגרגישתא וריח רע וכדומה. ולכן תמהתי על פסק הת״ה הביאו הרמ״א סי׳ תר״מ ס״ד דאם כבו לו נירות א״צ לילך לסוכת חבירו אם יש טורח גדול בדבר משום מצטער. אכן ראיתי בר״ן ספ״ב דסוכה שכתב שאם תקפתו שינה בישן חוץ לסוכה א״צ להקיצו משום מצטער משמע ששייך גם בזה מצטער ואולי דה״ק כיון שמצטער אינו רגיל בכך לשוב לביתו כשישן חוץ לביתו ולכן לא הוי תשבו כעין תדורו אבל מצטער לבד י״ל דלא פוטר אם אינו מצטער בעת הישיבה ועדיין צ״ע ועמש״כ סי׳ תר״מ ס״ק י״ג: (לה) **מטריחין.** נ״ל דוקא כששכב כבר אבל אם עדיין לא שכב יחזור לסוכה מידי דהוי אמי שלא שכב עד הלילה שצריך לעלות לסוכה (מג״א) וכתב בפ״מ כשפשט בגדיו י״ל אף שלא שכב עדיין טורח ללבוש ולילך לסוכה וכן שוכב בבגדיו י״ל א״צ לעמוד ולילך לסוכה ולפמש״כ ס״ק ל״ד צ״ע בכל זה אם יש לפטור משום טרחא שא״צ לילך לסוכה אם עדיין לא שכב. גם במחצית השקל כתב דאם שכב בבגדיו אפשר דהקימה לחוד לא חשיב טרחא כמו גבי ק״ש: (לו) **לחזור.** וה״ה מי ששוכב בסוכה שיש לה על הסכך צריך לפתחם שאין בזה הפסק סעודה וטרחא כ״כ כמו לעלות לסוכה: (לז) **משנתו.** פי׳ מעצמו וא״צ להקיצו (ט״ז) ונ״ל שה״ה הישן ביום א״צ להקיצו והא דנקט הישן בלילה לאשמעינן דאפילו הקיץ ל״צ לעלות עד שיעלה ע״ה משא״כ בהקיץ מעצמו ביום שצריך לעלות מיד: (לח) **הדיוטות.** ק״ו בזה למי שרוצה להחמיר כשיורדין גשמים ולילך לסוכה ולברך המוציא ולישב בסוכה ואח״כ לאכול בבית דהוי ברכה לבטלה וזה פשוט (ט״ז) ואפילו אוכל שם יותר מכביצה ברכה לבטלה הוי ואף שבא״ר הביא בשם רי״ר שהפטור מן הסוכה ואוכל שם י״א שמברך כמו סומא מכ״מ לעין דינא נקטינן שלא יברך. אבל מכ״מ נ״ל דמה דאמרינן שאינו אלא מעשה הדיוטות ואינו מקבל שכר זה דוקא כשפטור בעת הישיבה כגון שמצטער וכדומה ובפרט בגשמים כיון שהם כשפיכת כוס על פניו שרבו הראה לו שאינו רוצה בעבדותו והוא רוצה לכוף רבו לעבדו שאין זה דרך ארץ אבל מי שפטור משום טרחא לחזור לסוכה כגון בפסקו גשמים בלילה או באמצע סעודתו או בהולך לסוכת חבירו לזה יש קבול שכר עליו דלא גרע משותה מים בסוכה דוקא דאמרינן הרי זה משובח אף שפטור מן הדין בס״ב כש״כ זה שבשעת ישיבה מקיים מצות סוכה כראוי רק שלכתחלה לא הי׳ מחוייב לילך לשם ולכן גם הגהת מיימוני לא כתב רק כל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא דמשמע שבעת ישיבתו פטור ויש קצת ראי׳ לזה ממה דאמרינן בירושלמי ספ״ב דסוכה רבן גמליאל נכנס ויוצא כל הלילה רבי אליעזר נכנס ויוצא כל הלילה פי׳ כשירדו גשמים ופסקו ואף שלפי׳ המפרש שם וכמו שמשמע קצת בירושלמי שם מן הדין סברו דחייב לחזור וא״כ חולק הירושלמי על הש״ס שלנו מכ״מ י״ל דלא פליג רק דר״ג הלך לשיטתו שגם לענין אכילת עראי החמיר שאמר על מים ופירות שיעלום לסוכה כדאמרינן סוכה דף כ״ו וכן ר״א י״ל שהחמיר כריב״ז רבו שלא טעם התבשיל חוץ לסוכה כדאמרינן שם ור״א נהג בכל כריב״ז רבו כדאמרינן סוכה דף כ״ח ולכן חזרו לסוכה גם במקום שהיו פטורים מן הדין ולכן כמו דאמרינן לענין אכילת עראי שהנזהר בסוכה ה״ז משובח כ״כ לענין ההולך לסוכה במקום שפטור מן הדין כנלענ״ד ועיין סי׳ תר״מ ס״ק י״ג וס״ק כ״ה: (לט) **על פניו.** הכי אמרינן בסוכה דף כ״ח ולא נתבאר שם אם זה דוקא בירדו גשמים בלילה הראשונה או גם בכל ז׳ ימים גם לא מבואר בפוסקים אכן מתענית ד׳ ב׳ מוכח דעל כל ז׳ ימים אמרינן כן דאמרינן שם מאימתי מזכירין גבורות גשמים רבי אליעזר אומר מי״ט הראשון של חג רבי יהושע אומר מי״ט האחרון של חג א״ל ר״י הואיל ואין הגשמים אלא סי׳ קללה בחג למה הוא מזכיר וכו׳ ע״ש הרי בפי׳ דאכל ז׳ ימים קאמר. שוב ראיתי דפלוגתא דרבוותא היא דזה לשון הריטב״א שם אר״י הואיל ואין הגשמים סימן ברכה בחג פי׳ כדאמר בסוכה למה גשמים דומים בחג לעבד שמזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו ומכאן משמע דמשום כל החג קאמר ולא על הלילה הראשונה בלבד כדכתב רבינו אפרים ז״ל התם אלא שיש לדחות דבלילה הראשונה סי׳ קללה ומכאן ואילך לא ברכה ולא קללה כלישנא דמתניתן דהכא עכ״ל ולענ״ד דוחק גדול לחלק בין לשון קללה לל׳ לא ברכה והריטב״א עצמו קרא אותו דחיי׳ בעלמא ועוד דאף דהגירסה בירושלמי וכן ברי״ף ור״ן היא כהריטב״א בדברי ר״י מכ״מ בגמרא שלנו וכן במשניות כתוב הגירסה הואיל והגשמים סי׳ קללה בחג וכן נראה גרסת התוספ׳ וא״כ בלא״ה לא שייך חילוק הריטב״א. והנלענ״ד ביישוב דעת ר״א שזה ודאי דאפילו אי אמרינן דבשאר ימי החג אין הגשמים סימן קללה מכ״מ יקשה קושית רבי יהושע שאין סברא שנתפלל על הגשמים

[ו] היה אוכל בסוכה וירדו גשמים והלך לביתו ופסקו הגשמים אין מחייבין אותו לחזור לסוכה עד (לד) שיגמור סעודתו:

[ז] היה ישן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים אין (לה) מטריחין אותו (לו) לחזור לסוכה כל אותה הלילה אלא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר:

הגה ויעור (לז) משנתו (טור) מי שהוא ישן בסוכה וירדו גשמים א״צ לשער בכדי שיתקלקל התבשיל דבגשמים מועטים הוי צער לישן שם ויוכל לצאת (מהרי״ו) וכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם אינו מקבל עליו שכר ואינן אלא (לח) הדיוטות (הג״מ פ״ו) וכשיוצא מן הסוכה מכח גשמים אל יבעט ויצא אלא יצא כנכנע כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו (לט) על פניו. (מהרי״ל):

הרב״ר יעקב יעקלעזר נדפ

רגליו חוץ לסוכה

כח. הישן בסוכה באופן שרגליו יוצאות חוץ לסוכה, כל שראשו ורוב גופו בתוך הסוכה, נחשב לישן בסוכה. ורוב גופו פירושו, רוב אורך גובהו, כולל הרגלים ללא הראש[70].

נרדם חוץ לסוכה

כט. הרואה שחברו נרדם חוץ לסוכה, אם נרדם מאונס, אין צריך להעירו, ואם נרדם מרצונו, צריך להעירו כדי שילך לסוכה[71].

---

70. שאין צריך שיהיה יותר מראשו ורובו בסוכה, כמבואר בשו"ע (סימן תרלד סעיף ד) שכשר בכה"ג אם שלחנו בסוכה, ורובו היינו רוב גובהו של אדם כולל הרגלים חוץ מהראש כמבואר במ"א (סימן תרמ סק"ט עי"ש במחצית השקל). [אם תוך כדי שינה נמשך לבית וכעת אין רובו בסוכה, אין צריך להעירו כדי שיחזור (להלן הערה 71)]. [ראשו אין הכוונה כל ראשו אלא רוב ראשו (עי' לעיל פרק ח הערה 26)].

אם רגליו חוץ לסוכה הוא לכתחילה. הגרש"ז אויערבאך (בספר הסוכה פסקים והערות להגרשז"א אות טז) הוכיח שדין זה שאם רגליו חוץ לסוכה יצא הוא אף לכתחילה, שהרי כשאדם יושב ואוכל ולפניו שלחן שגובהו עשרה טפחים, ומכניס את רגליו תחת השלחן, נמצא שחלק מרגליו במקום הפסול לישיבת סוכה, וע"כ שכיון שרובו שהוא רוב גובהו עד אמצע הירך אינם תחת השלחן מותר אף לכתחילה. ואף שדבריו מסתברים יש להעיר על ראייתו, שישיבה תחת המטה או שלחן אינם פסול דאורייתא (כמבואר לעיל פרק ד הערה 1), אלא רבנן אסרו משום שיש אוהל מפסיק בינו לסכך, ובכה"ג שעיקרו יושב בסוכה אינו נחשב שיש אוהל מפסיק בינו לסכך, ואין מכך ראיה שלכתחילה מותר שרגליו יהיו ממש חוץ לסוכה, שו"מ שבשבט הקהתי (ח"ג סימן קעג) פקפק על דבריו.

71. שיש לדמות דין זה למה שכתב הר"ן (יג: סוד"ה היה) שאף לאותו צד שצריך להעיר מי שנכנס לביתו מחמת גשמים ועלה השחר, אין צריך להעירו אם תקפתו שינה דהו"ל מצטער, וביאר הבכורי יעקב (סקל"ד) שאף שאין זה מצטער מחמת הסוכה, כיון שאינו רגיל לשוב לביתו אם נרדם חוץ לביתו, לא הוי תשבו כעין תדורו עכ"ד [והיינו כעין הפטור של הולכי דרכים, שבאופן זה אדם מוותר על דירתו, יתבאר להלן פרק כ הערה 2], ולפ"ז גם מי שנרדם לאונסו כיון שאינו רגיל ללכת לביתו אין צריך להעירו, וכן מבואר בחידושי ר' אליעזר משה הורוויץ (כו. על גמ' ערכך ערבא צריך), וכן הביא בהלכות חג בחג (פרק יג סעיף יח בהערה) בשם הגרי"ש אלישיב. ואינו דומה לקריאת שמע שאם הוא ישן מצערים אותו כדי שיקרא ק"ש (שו"ע סימן סג סעיף ה מגמ' ברכות יג:), שכאן כיון שנרדם לאונסו הערתו נחשבת לצער, ופטור משום תשבו כעין תדורו, משא"כ שם שיש לו חיוב לקרות קריאת שמע.

אמנם אם התעורר מעצמו ורוצה להמשיך לישון, אף שמתחילה נרדם לאונסו, צריך כעת להיכנס לסוכה, דלא גרע מאם ישן בביתו אחר עלות השחר מחמת גשמים שאם התעורר צריך ללכת לסוכה (משנה ברורה סקי"א, בשם הבכורי יעקב סקי"ב, וכדין מי שעדין לא שכב).

וכל זה דוקא אם נאנס ונרדם שלא עבר איסור בזמן שנרדם ולכן אין צריך להעירו, אבל אם

ספר בית דוד

הרה"ג ר' דוד בר שאול שליט"א

נרדם מרצונו הרי עבר איסור בזמן שנרדם חוץ לסוכה וצריך להעירו, וחובה עליו להיכנס לסוכה. וגדולה מזו מבואר במהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון סימן צז, ובפירושו על התורה פרשת אמור על הפסוק 'בסוכות תשבו') ובמקראי קודש (ח"א סימן לד) שאדם שישן חוץ לסוכה על דעת לישון זמן פחות ממאה אמה, צריך להעירו כשיגיע זמן של מאה אמה, וכן מי שישן ערב סוכות ונכנס יו"ט, צריך להעירו, שלא היה להם היתר לישון חוץ לסוכה, ורק בנרדם לאונסו או שנכנס לבית מחמת גשמים שהלכו לישון בהיתר אין צריך להעירם.

נידונים בשינה חוץ לסוכה

א. הרואה בבית הכנסת שחברו נרדם תוך כדי לימוד או תפילה, או בקריאת התיקון בליל הושענא רבה, דינו תלוי בין נרדם מאונס לנרדם מרצון, שאם נרדם מאונס, אין צריך להעירו, ואם נרדם מרצון, צריך להעירו, כמבואר לעיל מהר"ן ובכורי יעקב. ובבן איש חי (שנה א' פרשת האזינו סעיף ח) ולוח א"י (הושענא רבה) הביאו אופנים אלו ולא ירדו לחילוק הנ"ל וצ"ע.

ב. להירדם מעט מרצון תוך כדי לימוד. בחוט שני (פי"א סק"ד) כתב שמותר להירדם אף מרצון בבית מדרש כל שאינו נמנע מלהירדם באופן זה בשאר ימות השנה בבית מדרש, ואין נראה כן בר"ן ובכורי יעקב ואחרונים הנ"ל, שלא התירו אלא במי שכבר נרדם ולא עשה מעשה להירדם מרצון שאז אין חברו צריך להקיצו, אבל בנרדם מרצונו משמע שצריך להקיצו. [ואין לומר שדינו כהולכי דרכים, שא"כ גם אדם שהרבה פעמים כשרעב אוכל ברחוב יהיה מותר לו לאכול חוץ לסוכה, וע"כ שכל זמן שהוא בעיר לא נחשב שוויתר על דיורו ואינו בכלל הולכי דרכים]. וכן דעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש פרק כו סעיף כ) שאין להירדם בבית כנסת או בית המדרש, ואף החמיר שם שאם רגיל להירדם בישיבה בצורה מסוימת, אין לו לישב באותה צורה.

ג. אדם שהתגלגל תוך כדי שינה חוץ לסוכה אין צריך להעירו כדי שיחזור לסוכה, שדינו דומה לנרדם לאונסו שגם בזה תחילת שנתו היתה בסוכה בהיתר, וכעת אין צריך להעירו משום מצטער (מהרי"ל דיסקין ומקראי קודש שם).

ד. הוצאת אדם ישן מהסוכה. דעת הגרש"ז אויערבאך (הליכות שלמה תפילה מילואים סימן יב ועו"מ) שבזמן שאדם ישן דינו כשוטה והוא פטור מן המצוות, ולדעתו מדינא אין צריך להעיר את הישן לקרות ק"ש או לאכול מצה [אלא רק כדי לזכותו במצוה אבל לא מדינא], וכן מותר להוציא מי שישן חוץ לסוכה אם צריך את מקומו, ומה שמצערים אותו כשיגיע זמן ק"ש (שו"ע סימן סג ס"ה), לדעתו זהו דוקא במתנמנם שעדיין הוא חייב במצוות, ולא בישן (מבואר שם הערה 1, ע"פ רש"י ברכות יג: ד"ה בפסוקא). ויש להוכיח שלא כדבריו ממה שכתב הר"ן (הובא לעיל הערה 71) שבתקפתו שינה אין צריך להעירו משום מצטער, והובא שם שהבכורי יעקב פלפל בזה, ולפי דעתו הוא בכלל פטור משום שישן פטור מן המצוות ואין צריך להגיע לדין מצטער, וע"כ שלמדו שישן חייב בסוכה ובשאר מצוות, ומשום כך בנרדם מרצונו צריך להעירו. וכן מוכח מאותו צד בגמ' (כט.) שבנכנס מפני הגשמים צריך להעירו כשעלה השחר ומשמע שהישן חייב במצוות, ואף דלא קי"ל כן זהו משום מצטער אבל לא נחלקו בעצם חיובו. וכן פשטות השו"ע (שם) לגבי ק"ש שגם צריך להעיר את הישן ולא רק מתנמנם, ומשמע שהוא מדינא ולא רק כדי לזכותו. וכן מוכח ממה שהקשו התוס' (ברכות יא: ד"ה שכבר) מפני מה אין מברכים על השינה, ואם ישן אינו מקיים מצוה איך שייך לברך על כך, והרי כל קיום המצוה הוא בזמן שכבר נרדם. וכן נראה מהמהרי"ל דיסקין ומקראי קודש דלעיל שדנו במי שישן בסוכה ונתגלגל חוץ לסוכה אם צריך להעירו, ומוכח שלמדו שסתם ישן צריך להעירו וחייב במצוות ורק בזה

לימוד תורה

ל. מעיקר הדין בימי החג צריך ללמוד בסוכה, אולם בכמה אופנים אין צריך ללמוד בסוכה: א. אם אין לו ישוב הדעת ומתקשה להתרכז בלימודו בסוכה[72]. ב. אם קר או חם, וקשה לו לשבת זמן רב בסוכה[73]. ג. אם צריך ללמוד בכמה ספרים ואין לו מקום להניחם בסוכה, ויש לו טירחא גדולה בהכנסתם והוצאתם מהסוכה בכל יום[74].

יש לדון כיון שישן בהיתר. וכן הביא בהליכות שלמה שם מהשדי חמד (מערכת יד כלל לב) שישן מקיים מצות ציצית ושאר מצוות ואסור להוציאו מן הסוכה, וכן דעת הרבה מפוסקי דורנו, ולכן אין להוציא אדם ישן מהסוכה.

72. שנחשב מצטער ויכול ללכת ללמוד במקום שנח לו להתרכז, והמקור לכך מגמ' (כח:) שחילקו בחיוב סוכה בלימוד בין מגרס לבין עיוני, שלמגרס (לשנן דינים ברורים מה מותר ומה אסור) צריך סוכה, ולעיוני (לעיין בטעם הדינים אם יש להשיב על כך ולדקדק כדי לדמות מילתא למילתא) אין צריך סוכה. ובטעם הדבר שלעיוני אין צריך סוכה ישנן שתי שיטות בראשונים, רש"י (ד"ה בר) כתב שהוא מצטער שצריך אויר, והאויר יפה לו להרחיב דעתו, וכ"כ התוס' (ד"ה ומשנן) שלעיוני צריך מחשבה ורוחב אויר [ומשמע שזהו משום שהסוכה קטנה וקשה לחשוב בה ולעיין בטעמי הדברים], והרא"ש (פ"ב סימן יח) כתב לעיוני צריך להתבודד ולישב בישוב הדעת ומצטער הוא בסוכה עכ"ל [משמע שזהו משום שבני הבית מטרידים אותו בסוכה, וכ"כ הטור]. ולדינא נראה שאינם חולקים ויסוד אחד לשניהם, שכל שהוא מצטער וקשה לו להתרכז בלימודו בסוכה, בין מחמת שצריך אויר בין מחמת שבני הבית מטרידים אותו, יכול ללמוד במקום שנוח לו להתרכז, וכן נראה כוונת המ"א (סקי"ג) שכתב והכל לפי הענין אם יש לו מנוחה בסוכה לומד בסוכה עכ"ל, ולפי זה אף הלומד למגרס ואין לו ישוב הדעת לשנן בסוכה מאיזו סיבה, יכול ללמוד חוץ לסוכה, שבלימוד, כל שמתקשה להתרכז נחשב למצטער.

73. כ"כ במשנה ברורה (שם סקכ"ט) לגבי אם קר בסוכה, ואפילו אין הקור גדול עד כדי שאי אפשר לאכול בסוכה, מ"מ לגבי לימוד אם אין לו ישוב הדעת ומתקשה בריכוז בלימוד נחשב למצטער ואין צריך ללמוד בסוכה. ומסתבר שה"ה אם חם בסוכה ומתקשה להתרכז בסוכה, שיכול ללמוד בביתו, וה"ה בזמננו אם חם ויש בבית המדרש מזגן, שנחשב למצטער ויכול ללמוד בבית המדרש.

74. כן צידד המשנה ברורה (שם סקכ"ט, והוציא כן מהמ"א (סקי"ג) שיש חילוק בין טורח רב לאם אינו טורח כל כך). ואף שאינו מצטער מהסוכה אלא מהקושי להביא את הדברים לסוכה, נחשב מצטער, שהצער עצמו בעצם הוא מהסוכה, אלא שיכל להסירו על ידי טורח, ואינו מחויב לטרוח כל כך (הורחב על כך להלן פרק יח הערה 17).

ומשמע שאינו חייב לעשות סוכה שיוכל ללמוד בה עם מקום להניח את הספרים, וכן שלא יהיה בה שאר טרדות הנ"ל, וצ"ל שכיון שעיקר ישיבת סוכה היא אכילה, שתיה ושינה אין צריך לבנותה אלא שתהיה ראויה לשלשת שימושים אלו, שזהו עיקר ישיבתה, וכן ביאר בחוט שני (פי"א סק"י).

עין משפט
נר מצוה

כמה א מיי' פ"ב מה"ל ק"ש הלכה ח סמג עשין יח טוש"ע א"ח סי' ס סעיף ה:

אבל הכא • תוקע לשיר מתעסק בעצמו הוא ולקמן בפרק בתרא (דף לג:) תנן המתעסק לא יצא: **אבל** נתכוון שומע ולא נתכוון מעמיד היכי מתעסק לה • יצא הוא מלי למימר כגון שלא נתכוון מעמיד להוציא השומע ומעמיד ליה כדדייק כגון פונגיא דשומע לעצמו לעצמו דקתני דשומע לעצמו ומעמיד ליה דלא נתכוון שומע ומעמיד ליה דלא נתכוון שומע לעצמו:

דקא מנכח בטחי • פי' בקונגי' דתיבו תוקע כשיעור תקיעה המשרתים במעמדתו וקשיא דאם כן אפילו נתכוון נמי לא יפיק ונראה לי מנכח עבוחי אלין מתכוון לתקוע שיעור תקיעה ותקע שיעור תקיעה ושמע כך רואה לומר בקונגי' לי נמי כגון שפיכת בקונגי' לקמן בפרק בתרא (דף לג:) מתעסק הוה עפר בשופר ומלאה לו בידו. תקיעה: **ומנא** תימרא דתקע • נגי' דזיקא דם תימה מלי מלומיה דהך מהניא דלהן שעולה לדוכן ויש לומר דנבי כהן שמתכוין לברך. ולהוסיף יכול להיות שעובר אמ"ג דלא אמיה הוא לא מכל כמן אליון מתכוון להוסיף ואיש עוסה אלא ממחמת ספק לון לו לעבור לי לא משום דמחשב זמניה אלא ולולי אמרינן דמחשב זמניה משום ממון דלי מתרמי ליה טבילת הדר מזה מעיה והא הדין נבי כהן מהלי מעמא ומ"ש הא דאמר בפ"ק (דף מז: ומש) לגמה מוקמין ומריעין כשהן עומדין כדי לעבוב לא הנשון והא עבר משום כל תוסיף ועוד אמר בפרק בתרא (דף לד:) אלא מרוטות נלמדו. בריש שמים מדברי תורה ואחת מדברי סופרים ואיכא למאן דאמר ב' מדברי סופרים והשתא עבר משום כל תוסיף אמ"ג לכבר עבר ולולי מכל מקום לי אמרינן ליה לטבילת אחרינא הדר ותקע ותשיב זמניה ועוד דאמר: לא זמניה כיון דמתכוין לשם מצוה עובר משום כל תוסיף ומסיק דבר. בשמור לעבור אלא בזמנו דעבר בעבר בעבר ב

מדברי רב סבא. ומיי׳ וכמ״ל ומור מתנו מהות לבוה ומדברי רביו. ומה מדברי מיי׳ מוכח דלון מוחזקין כוס מתיבי כוס מתיבי ומדברי רב סב. מלום ומה מוכח ומרבה מן הגמרות מוכח דמי שיולה לא לבטוה לא יחקוים אחר מלו ואחר עלין הלל הגדול ומסמך ויחקוים ומן כתב מרין גיטות ר״ל סמ״ג. בכם רבינו חיים.

ב ר״ת דבות מחיקוים ולכולה מכתב מכתב לכון ומאור לחקוים ומבלה מחרנין כוס מלה לבר ומכלים כתב. ר״ת: מלה כוס אחר לבר ולא בכם מלהגדל. ולחיקוים עד אחר כב ל ומבדר כמב ר״ל דיבולו מלהגדל מלה כרכם. ולהחלה. ולהחלה מחרנין ולחי המוכר כתב דיבולו ידון ומבר המוכלה ומלהגדל ומן הנין אם לא מלה. מוכר עד לאחר. ברכת המזון קודם מוכר מוכר קודם מוכר בסמ״ג. ומה כתב לקודם מלה לבר בכתב מלה מלה. ולחיקוים. ולחיקוים עד מלהגדל. ולחיקוים. עד אחר כב ל ומבדר כמב ר״ל דיבולו מלהגדל מלה כרכם. ולהחלה. ולהחלה מחרנין ולחי המוכר כתב דיבולו ידון ומבר המוכלה ומלהגדל ומן הנין אם לא מלה. מוכר עד לאחר. ברכת המזון

בכולי פרקין ריהטות [דד' טוסות מינהו ולא חמשה אלא ולחי כדברי הגאונים ז"ל עיקר] דד' כוסות תוכה ותמיכי רשות ואם רצה לעשות כולה אלא אחרון בזה מה שאמרו מלאכת מחשבת אלא אחרון בזה אחרון. ומי שאמר ולא אחרון [ד"ל] מאחר ד"ס ז"ל בפרק אחרון מהלכות חמץ ומצה: **מתני'** ישנו מקלקין יאכלו. פי' מתני' לענין פסח מיתניא דאם ישנו מקלקין לכשיקיצו יאכלו אפי' אותן שישנו אבל ישנו אותן לא יאכלו דהוה ליה כשני מקומות: רבי יוסי אומר נתמנמנו יאכלו. דמשום לא הוי הפסק: **גר מצוה וכתב** רבינו שמואל ז"ל דהוא הדין למצה בזמן הזה דגרדמו (שנו) לא יאכלו והביא ראיה מדאיתא בגמרא דתלבי הוה יתיב קמיה דרבה ואי"ל מינם קא נייס מר ואינהו אחר מורכן הוו וכן גרסה דעת הרב אלפסי ז"ל שהבית מעמה זו בהלכות ומהאי עובדא פסק רבינו שמואל כר' יוסי דהא רבה לחודיה הוה נייס ולא לביי ואפ"ה אי"ל מינם קא נייס מר ואינו אין זו ראיה לפסוק כר' יוסי שאפשר שהביי לא היה מבעלי הסעודה אלא שהיה יושב לפני רבו לכבודו מר שהיה גומר סעודתו והר"ז הלי כתב דלישנא דמתני' בפסח דוקא הוא ולא במצה ושובלת דאביי ורבה לא בפסח הוה אלא בבי מדרשא ולא הכי אמרו [אלא] כדי ללמוד ממנו פי' דגרדמו ונתנמנמו: **גמ'** מאי אפיקומן רב אמר אגא שלא יעקרו מחבורה לחבורה ואפיקומן לשון אפיקו מאלי ופירש רבינו שמואל דהא דרב ושמואל ז"ל שמותר לאכול אחר הפסח מה שירצה בחורה מחברה אבל אסור לאכול דבר מחברה אחרת כדי שלא יבא לאכול הפסח בשני מקומות ושמואל ור' יוחנן סברה לה שאפילו בחורה מחברה אסור לאכול אחר הפסח שלא תהיה לו לאכול כלום אחר לפעמים יאכל רוב אכילתו אחר הפסח ומצלא שלא הפסח נאכל על השבע ושמואל ורבי יוחנן לא פליגי אלא מר נקיט מאי דאמרתי ומר נקיט מאי דאמרתי וכי אמרינן מגיה יוחנן בדין הוא דמאי למימר תניא כוותיה דרבי יוחנן דאמר אגא אבל אם יעקרו מחבורה לחבורה אינו אלא מלאכת מחשבת

(19)

דמתניתין ואמר דלא מיירי לפרושי דאנסוהו נכריים דהא אמר רבא וכו' אלא לריך לפרש מתניתין דאנוס דתניא סייעו שהיה יצא אלא דלא נחש לעתיד דש"ם בהאי פירושא משום דאמר רב יהודה דאין יבש קונה ביצו כן הוא אמיתות סוגיא הש"ס אלא שכונת הרב שאלת יעב"ץ למילף דכל מה שיעשה שאדם בעודו יצא אנוס מיקרי ואינו נענש על זה היא מדהוה בעינן לפרושי דאנוס דמתניתין משכחת לה ביצו וכלומר דלגבי יצא מודה רבא דיש אונס לעבדים אלא דלא אתינא לן לפרושי מתניתין בהכי לפום מאי דאמר רב יהודה דיבש אינו קונה יבמתו ביצו אבל מהא דהוה סברינן למימר דלגבי יצא גם רבא מודה דיצא אנוס לעבדים וכיון דאנוס הוא דחמנא פטריה לא הדרינן מהאי סברא אלא קושטא הכי הוי דלעניין עבדים יצא חשיב אנוס ופטור אם בא על ערוה בעודו יצא ושמעינן דיצא שעבר עבירה אינו נענש ביצא אלא בר דעת הוא לאיות נענש והוא הדין דלא חשיב בר דעת לקבל שכר על אשר יעשה בעודו יצא זו היא כונת הרב שאלת יעב"ץ:

אלא דמכל מקום מה שכתב מרן החב"ף דלדברי התוספות ודעמייהו דעמא דיצא לא קנה ביבמתו שהוא משום דגלי קרא וכו' הא לאו הכי ביאת ביצא היא ונלמוד מזה לעניין פריה ורביה גלאה דשפיר קאמר דאם לא כן למה לי קרא נבי יבמה דבעינן כונה לשם ביאה תיפוק לי דביאתו לאו כלום חשיבא ואין כאן יבוא ואין לומר דמיבום ילפינן לעלמא דלא מקיים המצוה בעודו יצא דאם כן לדעת כמה פוסקים שהבאתי בקונטרס אמיפת דיצים במערכת חליצה סי' ח' אות ל' (בר"ם ובפיקו) דמצות יבום איתא גם ביבמה כיעי"ש מיקמי לן אמאי כשהיא יצאה מהני גם מצות יבום כדאמרינן בש"ס וכן פסקינן בסי' קס"ו דאם היא יצאה ולבו עד קנס הרי גם עליה איכא מצוה וכשהיא יצאה אין כאן קיום מצוה אלא ודאי לריך לומר דגם כשעשה המצוה בעוד יצא הוי מצוה אלא לגבי יבום גלי קרא ביבם ולא מהני מדכתיב יבמה יבא עליה שיכוון לשם ביאה וגבי יבמה דליכא גילויא דקרא מהני גם כשהיא יצאה דיצא שקיים מצוה מהני:

עוד הוכיח שם (בחיים ובשלום) דקיים מצות פריה ורביה בעניין זה שהרי כתב גדולים כתבו דאשה שנתעברה באמבטי וידוע על מי היה עוברא קיים האיש ההוא מצות פריה ורביה והרי הוא בנו לכל דבר ואם כן כל שכן זה שעושה מעשה בפועל אף שהוא יצא ודאי דמהני וכבר רמז שם לעיין בברכי יוסף סי' ח' אות י"ד ובשאר ספרים והמעיין בברכי יוסף יצר יחזה שהרבנים הלקת מחוקק ומוהר"י זיין כתבו דנתעברה באמבטי קיים האב פריה ורביה והוי בנו לכל דבר והוכיחו כן מהגהת סמ"ק שהביא הרב בית חדש ביו"ד סי' קל"ה ושכן הוכיח הרב משנה למלך בפרק ט"ו מהלכות איסורי דין ד' דהוי בנו לכל דבר ומרן חיד"א שם פקפק על ראייתם ומסיק דאין ראיה חותכת מדברי הגהת סמ"ק גם הרב פתחי תשובה בס"ק ט' כתב דבספר בני אהובה האריך לפתור דברי הרב משנה למלך:

והביא עוד (בחיים ובשלום) מה שכתב מרן הב"י אסע"ז ריש סי' מ"ב בשם הרב מוהר"ם בר למח על מי שקדש אשה ואמרו שהיה יצא ויצא אינו מדבר ואם כיש אלא כיש איר ולא איר מעשיו קיימים ונראה שכונתו להוכיח מזה דמה שיעשה בעודו יצא מהני לולא דבקידושין בעינן אמירה ולוכא וגם איין לעיין בפרק רביעי דעירובין משנה ה' (ד' מ"ם ע"א) מי שיצא בדרך ולא ידע שחשכה יש לו אלפים אמה לכל רוח דהוחיל ואם היה עבור קני יצא נמי קני וכן פסקו הפוסקים בסי' מ"א ועוד איין לעיין בספר עושה שלום בחידושיו למגילה ד' ק"ד ע"ב שנסתפק לעניין משלות מצות ומחנות לאביונים אם שלח ונתן והמקבל היה יצא והביאתם בחיקו והמקבל נשאר יצא עד שעבר פורים אם קיים בזה המצוה שהרי הוא נתן לו ימא כיון שהוא לא ידע ואין שמתה לגבי המקבל לא קיים הלה את המצוה ואיין לזה לעיין במחנה אפרים הלכות קנין חלר סי' י"ב וסי' י"ד שמשם יתברר דין זה והנה ס' עושה שלום אין מצוי אלא לרואות מסקנתו למה שנסתפק גבי משלוח ומתנות ובעניותי איני רואה שיהיה מזה הוכחה להדין שלעניות אם עשיות המצוה כשהוא יצא מהני וכיון שאין ספר מצוי אצלי לא אוכל לדבר דבר וכן הספר חיים שאל (ח"א סימן ע"ד אות ל"ב) שליין שם אין אצלי:

ומזה שכתב שיש לברר ספקו של הרב עושה שלום מתוך דברי הרב מחנה אפרים שייכתי בסי' י"ב ותוכף דב"ק הוא שנסתפק במתן מתנה לחבירו והמקבל יצא וסיימה במיקו לו בידו אם קנאה בעודו יצא והביא מתניתין דהזורק נתן לה גיטה והיא יצאה נעורה והרי היא גטה גטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך ומה שפירשו הראשונים ודקדק מדבריהם דגבי מתנה אלא בעינן דעת המקבל כל דאיכא דעת מקנה מהני והביא דברי הפוסקים בזה ושוב כתב דברים פרק הבא על יבמתו אמרו יצא לא קנה ופירש רש"י דלאו בר דעת הוא ולא הוי קנינו קנין וכתב דלפי זה איכא למימר דאפילו בדעת אחרת מקנה לא קנה ויש לחלק ומה שהקשו התוס' שם לפירוש רש"י מקנין לאו קושיא היא דיצא גרע מקטן כדכתב הרא"ש דיצא גרע מחרשת וכן מה שהקשה הרשב"א דהא לא בעינן כונה אינה קושיא דיצא כיון דאין בו דעת אין קנינו קנין אלא תורף דב"ק בסי' י"ב:

ויש להעיר על הרב במאי דפשיטא ליה דיצא גרע מקטן שלא זכר דברי מרן הב"י בא"ח סי' ה"ן דאם אחד מהעבדים אינו יכול לעמות עמהם כגון שהוא יצא אפילו הכי מצטרף וכתב בשם שאגור בשם מוהרי"ל שרלה לומר כן מדאמר רבי יהושע בן לוי דקטן המוטל בעריסה מצטרף וכו' ואם איתא דיצא גרע מקטן הכי מצינן למילף יצא מקטן דמהני ודוחק לומר דקטן המוטל בעריסה שאני ולא אמר רב מתנה אפרים בקטן כזה דגרע יצא מניה ובאמת הרב טורי זהב שם בסק"ד דמה דברי האגור בהנחה זו דיצא גרע מקטן ויש להעיר עליו לכאורה מדברי התוספות ביבמות ד' נ"ד ע"א שדחו פירוש רש"י על פי מאי דמשמע להו דיצא שוה לקטן אף שאינו קטן המוטל בעריסה וכי היכי דיבום של קטן מהני אף שאין בו דעת הכי נמי יבום היצא מהני וזה כנגד היסוד של הרב טורי זהב דיצא גרע מקטן לכל דיצא שכתוב רק לעניין עניית קדושה קאמר דגרע משום דיצא אין בו קדושה דשלקא מניה כשמתה וטעיס טעמא דמותה ושריא עליה רוח משאבא כדאמרו בזהר וכו' שהיא בטורי זהב אבל לשאר מילי אפשר דגם הוא מודה דלא גרע יצא מקטן אך מדברי הרב פרי חדש שם נראה שסובר דיצא גרע מקטן לכל מילי שאחר שכתב שנראה לו עיקר כמו שכתב הטורי זהב דיצא אינו מצטרף שיש וכל שכן למה שכתב מרן הב"י בא"ח סי' תל"ק בשם הרא"ש דיצא נים בה דעת כלל וגריעא מחרשת וכונתו לומר דהכי נמי גרע יצא מקטן וזה היפך סברת התוספות והרב נהר שלום השיב על דברי הרב טורי זהב דאף דיצא שורה עליו רוח רעה וכו' לא מפני זה גרע מקטן שהרי יש בו קדושה אלא שעורה עליו רוח רעה ולא נסתייע מדברי התוספות דיבמות דמשוו יצא לקטן משום שהוא בא להשיב על דברי הרב טורי זהב דלשאר דיצים לא גרע יצא מקטן:

גם הרב זכור לאברהם אבינדור בתשובה בחלק א"ח סי' י"א השיב על דברי הרב ע"ז שדברי תימה הם לאחר מפני שהוא יצא ולא מכלל ישראל לא ניתא למרייהו דגימא הכי ואף דשורה רוח עומאה על הייצא הא מקרא מלא דבר הכתוב השוכן אתם בתוך עומאותם ופירש רש"י אף על פי שהם עומאים שכינה ביניהם ולגבי ליכוף לעשרה דתלי בבני קדושה וכל בי עשרה שכינתא שריא יצא הרי הוא ישראל ומבני אברהם וספיר מצטרף ועל מה שהקשה הרב פרי חדש מדברי הרא"ש דיצא גרעה מחרשת כתב דאין הדון דומה לראיה דהתם גבי גט דבעינן בר דעת כדי שיהיה משלחה ואינה חוזרת משום הכי יצא לא מהני וגריעה מחרשת שהרי אין בה דעת כלל אבל כאן לאו בדעתא תליא מלתא אלא בבני קדושה תליא מלתא ויש בר קדושה הוא כנ"ל ונראה דאינו מתיישב בזה הגמת הרב מחנה אפרים על התוספות דיבמות הנ"ל דהא גבי יבום נמי בדעתא תליא מלתא שהשיה דעתו לקנות היבמה כמובן:

אמנם

שנ' תמוז השלם תקל"ג

הרב"ל ר' חיים תנקיבו מדינו צלמ"ל

אמנם מלאתי בס' דבר אליהו להגאב"ק טארלא בתוך סי' ה"ן בדף ס"ו ע"ג שכתב דמה שהקשה הפרי חדש על הא דיש מלטרף מהסיע"ז דבאהע"ז סי' חל"ק דאם נתן לה הנע כשהיא ישנה אינה מגורשת יש לישב דהתם טעמא אחרינא איכא משום דהנע לא מינטר וכן כתב הר"ן בנטין ואדרבא משם רא"ה דישן כנעור דמי דהא בנתן לה כשהיא ישנה אין צריך ליטלו ממנה ולחזור וליתנו לה עכ"ל הנה לפי זה גם קושיית הרב מזנה לפרים על דברי התוספות מתיישבת בהכי ויש להעיר בדברי הרב שכראה שסובר שפירוש דברי הרא"ש הוא כדכתב הר"ן הטעם משום נעורותא דנע והמעיין בדברי מרן הב"י (בד"ה נתנו לו כשהיא ישנה) ישר יחזה שמרן משמע ליה שטעמים אלו הם וטעם הר"ן והרשב"א לא כטעמו של הרא"ש הוא שכתב וז"ל וכתב הרא"ש דטעמא דישנה הוא משום דליה בה דעת כלל וגרעה מחרשת והרשב"א כתב דאין הענין משום דעת אלא לפי שאין לה יד כלל וגרעה מחרשת וסיא כשמחמת אז שאינה יודעת לשמור נטה דאינה יכולה להתנדר וגם הר"ן כתב דאף דלא בענין דעתא דידה מקום המשתמר מיהא בענין וכשהיא ישנה לא מינטר עכ"ל מבואר דטעמים אלו הם ולהרא"ש אין הטעם משום דלא מינטר אלא משום דאין לה דעת כלל גם מדברי הרב פרי מגדים במשבצות על דברי הטורי זהב הכ"ל מתבאר כן:

הן אמת שהרב קרבן נתנאל הרגיש בדברי הרא"ש טעמו של הר"ן וז"ל דגרעה מחרשת דחרשת יודעת לשמור נטה ומשום הכי יש לה יד להתנדר אבל ישנה ליתא בה דעת כלל להכי אין לה יד ומהאי טעמא אף אם בתחלה אמר לעדים ראו נע שאני נותן לאשתי אם נתן לה כשהיא ישנה אינה מגורשת דהא אין לה יד כלל עכ"ל אבל מדברי מרן הב"י נראה שלא הבין כן בדעת הרא"ש ואולי מפני זה הולרך הרב פרי חדש להביא סברת הרא"ש הכ"ל שהביא מרן הב"י בסי' לק"ח ולא כתב הדברים בשם הרא"ש בלבד לפי שדברי הרא"ש אולי נוכל לפרש שכונתו לטעם הרשב"א והר"ן לכן תלה שדבר במה שכתב מרן בשם הרא"ש שמתבאר מדברי מרן שחלוקים בטעמם:

ושם (בדבר אליהו) ראיתי בדף ס"ו ע"ב שהביא מה שאמרו בש"ס בכתובות דף ק"נ דדבי הוה אתי לביתיה כל בי שימשי וכתב בספר החכירים סי' תתשכ"ט דרבינו הקדוש היה נראה בבנדי חמודות שהיה לובש בשבת ולא בחכריכין להודיע שעדיין היה בתקפו ופוטר את הרבים ידי חובתם בקידוש היום ולא כשאר מתים שחפשים מן המצות כי לדיקים נקראים חיים במיתתם ופוטר בקידוש בני ביתו ומתה על זה איך יוציאו ידי חובת אחרים הרי הוא פטור וכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתם (אחר המתבר כן הקשה הרב נתתד למראה בח"א ד' ק"ג ע"ב ואני ספרתי בתבתי בתכתב לתוקיאו שנדפס בשברים שנה קדם שנדפס ספר דבר אליהו לישב קושיית זו עי"ש בחלק שמיטה ד' כ"ח ע"ד) ונראה ליה על פי מאי דקימא לן דיש מלטרף לעשרה ואף להט"ז שחולק בישן היינו משום דנשמתו משתלקת ולא הוי בכלל קדושה דעשיה עשמא דמותא וכו' ואם כן גבי רבי אדרבא נשמתו שיתה מקודשת ובכי האי גוונא לא אמרינן כל שאינו מחוייב בדבר וכו' ורבינו הקדוש לאחר פטירתו נחשב כישן וכתב דבבא מציעא דף פ"ה דאמר אליהו אדאוקימנא לאברהם ומשי ידיה ומלאי ופירש מוסרש"א שהלדיקים במיתתן קרויים חיים והמיתה אינה אלא כשינה כאמור ליעני עפר והוא שאמר אדאוקימנא לאברהם שהעמידו מתוך השינה ומשי ידיה לתפלה כדין היה על מטתו שלריך נטילה לתפלה וכו' דמבואר מזה דמלות נוהגות בהם וישן בר מלוה הוא וישן מוהג דיים ומשפטים שאם הזיק כשהוא ישן חייב כמבואר ברמב"ם ומור וש"ע סי' תכ"ו וגם מסברא נראה דחייב גלות גם כן וכו' אף דבשו"ת עבודת הגרשוני סי' ס"ט נסתפק אם ישן בר גלות הוא נראה לי כמו שכתבתי ומלאתי להתחם סופר ח"מ סי' קפ"ד שנראה מלשונו בפשיטות שישן בר גלות הוא ואם הוא במשפטים בודאי הוא גם כן במלות וחוקים וכו':

עוד כתב דיש לסברא דאיה דישן בר מלות הוא על פי מה שכתב בחידושיו בר"ה דף כ"ח ח"ל אבל אבל אלא מעתה דישן בשמיני בסוכה ילקה וכו' עי"ש בפירוש רש"י ולכאורה קשה איך שייך לחייב מלקות על שינה הא בשעת שינה שוגג הוא ומוכרחין לומר דמחייבינן ליה על מה שסומך עלמו לישן ואיך מלינו לחייב מלקות על הכשר עבירה דהא במה שסומך עלמו לישן אינו עובר דהא דאמרינן בסוכה (ד' מ"ז) והלכתא מיתב יתבינן רק שינה אסור כפי' רש"י שם ואם כן מאי מקשה אביי על ישן דילקה אף דהוה שוגג קרוב למזיד דהא בשעה שסומך עלמו לישן היה יודע בודאי שישן אף על פי כן איך מלינו מלקות על כי האי גוונא ועוד דעל הסמיכה והשכיבה אין לחייבו דהא מיתב יתבינן רק על השינה ושינה הוי לאו שאין בו מעשה וי"ל דבודאי אין כוונת אביי על מלקות ממש רק כוונתו איסור מלקות וראיתי שנם בספר יום מרועה כתב דכוונת אביי על איסור מלקות מפני דלא משכחת התראה דהא מיירי הכא אליבא דר"מ בלא כוונה עי"ש אמנם אין אנו לריכים לכל זה דאף בכוונה לא שייך כאן מלקות ממש היולא לנו מזה דבשעת שינה עובר על בל הוסיף ואיכא איסור מלקות הרי דישן בר מלוה הוא ועיקר מלות שינה בסוכה יוכיח דישן בר מלות הוא ונולד לנו מזה דין חדש דאם אחד ישן בסוכה ובא חבירו והוליאו בתוך שנתו חוץ לסוכה וישן שם בבית הוי בחבירו דין מבטל אם חבירו ממלוה עיין בפוסקים עכ"ל:

ואין הפנאתי אתי לחזור על לימודי הכ"ל ולפלפל במה שיש ליישב ולישן בדברי הרב רק העתקתי דבריו להראות שדעתו כדעת מרן החבי"ף דישן בר מיקיים מלות הוא ולא ראה דברי הגאון שאלת יעב"ץ המ"ל בראש אות זו דסובר דישן לאו בר דעת הוא ואינו במלות כשהוא ישן ושם ראיתי שהביא מה שנסתפק הגאון מחנה אפרים שהבאתי לקמן (בד"ה ומה שליין) אי חלרו של אדם קונה לו כשהוא ישן וכתב דהרב תורת נטין פשיטא ליה דמליאה מל ידי חלר המשתמר קונה אף בישן:

ומה שליין הרב חיים ושלום לדברי הרב מחנה אפרים סי' י"ד עיינתי שם ואין שייכות לזה רק בסי' ט"ו נסתפק בדין חלר דקונה שלא מדעתו אם היה בעל החלר ישן אם קנה או לא וכתב דאף דבנתן לה נעה בחלירה והיא ישנה אינה מגורשת איכא למימר דהתם שאני משום דחלר דנעה לא אתי אלא משום יד וכל שהוא ישן ליה יד אבל בעלמא דחלר משום שלימות אתי כי היכי דשלוחו מהני אפילו היה זה המשלחו ישן הכי נמי בחלר וכן כתבו המפרשים בהזורק דאם כשאתה שליח לקבלה וקבלתו בעודו ישנה דהויא מגורשת עיי לעיל בד"ה ואין בפנאתי מה שפלאתי בזה בשם ש"ת דבר אליהו בשם תורת נטין) והרב המגיה שקיל וטרי במי שבאה מליאה בחלירו בעודו ישן אם קונה או לא אלו תורף הדברים אשר בספר מחנה אפרים בשני הסימנים הנ"ל ואיני מבין בעניותי איך אפשר לפשוט מזה שפקו של הרב עושה שלום אם קיים המלוה אף שהמקבל לא ידע וכו' ואף שמדברי הרב מחנה אפרים נלמוד דהמקבל קונה החפץ אף בעודו ישן אכתי איכא למימר דלא יצא סנוחן ידי חובתו כל שלא ידע המקבל ואין שמחה לפניו ועוד ליין (בחיים ושלום) להשובתו שבחלק ח"מ שכתב בענין קנין וזכיה בעודו ישן ולפי הנראה כוונתו להשובה שבספרו מקח החיים סי' ס"ג שאם מקל בענין זה אבל הלשון שם לפי הנראה אינו מדוקדק וז"ל יש לחקור במי שהוא ישן ונתן מתנה לחברו שהיתה בחיקו או בידו אם קונה או לא ונפקא מינה אם בעודו ישן בא אחר ולקחה ממנו או הנותן לו מתנה כשנתעורר חזר ולקחה אי המתנה אינה מתנה יכול ליטולו או הוי מתנה אלא דברי החקירה ומובן שהלשון מגומגם ולריך לתקנו באופן שיהא מובן שחקירתו היא אם המקבל הוא ישן בעת שנתן לו חברו המתנה ובתשובתו לא גילה דעתו לפשוט חקירתו רק הביא מה שכתב מרן הב"י בהטע"ז סי' מ"ב בשם הרשב"ץ הנ"ל ולריך לעיין במחנה אפרים ועושה שלום וחיים ושלום הנ"ל ובספרו רוח חיים בהטע"ז סי' ל' אות י"ד לריך לעיין בדין זה (אם קיים מלות פריה ורביה בתנ שבא בסיעתו ישן) בספר נחמד למראה חלק ד' קס"ב ע"ב (ואיש מלוי אלוי) ובספר פתח הדביר ח"ב ד' ל"ב ואיני יודע איזה טעות נפל בדפוס כי עיינתי שם ולא מלאתי מדין זה:

ובמה שכתבתי למעלה על דברי הרב שאלת יעב"ץ דמדברי התוספות

התוספות בשנהדרין מתת ידו לידידי ה דמבטיח ליה אם יו ונפקא מינה באם כגון שישן בטלית מ כמלא מקיים המלוה אם חיוב אינו מקי דגם על הישן יש ח והוא ממה שכתב הר בלילה דאין לריך לבו והרא"ש בדין בסוה ח"י דלהרמב"ם דכש לבדך בבוקר כיון ז ולהרא"ש דכסות יוב לכן אין לריך לבדך פסקו האחרונים ומ אם לא כן הלא ג לריך הלן בטליתו לנ הסיבה הוא חיוב מ שאפשר לו לקיים ו כשהוא ער ועם שי טהור ובדברי פסיט בעוד האדם ישן ש ולמוד מזה לביאת

שוב כתב שיש ל בש"ס ובתוספות דכשהוא ישן נמי ח הוא דדילמא הא דמ דמוקמינן אחזקתיה מי ועוד מדאמר רב משיתין נשמי שהיא ביום ואין הכי נמי לא חזי וניחא ליה שלא ליישן אלשה לתוש לולא דגם ה

מייב במלות שאינ

והנה במה שכ דהמכיון ה הרבה. ח) דיש פו מדת חסידות עיין ו וכיון שאין בזה אלי שיש בו אף בדיוד לתלמידי חכמים ומ מדברי הורה כיון ואם נאסור להם ל אדם לפעלו ולעבו דשלא חטאתו וכו' יודע ואף לתלמידי בבית ה' בלילות ד נופש לעבוק בתורה ומפורש כן בפתח שאפשר לעשות מע לעתוק ולקבל הד היא יותר מאלי שב פעמים בשינה הסו נמי דסוס הם יוו אחרון שבספר מחנ כשלא שעות עיין ב ד' ועל כל פנים ה

ב התוספות בסנהדרין דף מ"ז גרלה בהיפך הנה לאיתי עתה בספר מתת ידו לידידי הרה"ג מתתיהו אבד"ק בוטען יל"ו בסי' י"ד דמבעיא ליה אם יש על האדם חיוב מלוה כשהוא יצן או לא ונפקא מינה באם קיים איזו מלוה שאפשר לקיימה כשהוא יצן כגון שיצן בטלית מצוייצת אם נאמר שיצנו בקיום מלות כשהוא יצן נמצא מקיים המצוה בכל שעה ורגע שלבוש ויצן הא אם אין עליו שום חיוב אינו מקיים בזה שום מצוה בתר דבעיא סדר פשטה דגם על היצן יש חיוב לקיים מצות שאפשר לו לקיימן כשהוא יצן והוא ממה שכתב הרב עורי זהב בסי' מ' ס"ק ט"ו גבי לן בטליתו בלילה דאין צריך לברך בבוקר משום דהוי שפק פלוגתא בין הרמב"ם והרא"ש בדין כשהוא יום בלילה אם חייב בציצית המובא בש"ע סי' ח"י דלהרמב"ם דכשהוא יום בלילה פטור הלן בטליתו בלילה צריך לברך בבוקר כיון דבלילה נגמרה מצותו ובבוקר הוא חיוב חדש ולהרא"ש דכשהוא יום בלילה חייב אם כן בלילה לא נגמרה מצותו לכן אין צריך לברך וכיון דפלוגתא היא שפק ברכות להקל וכן פסקו האחרונים ומזה מוכח דגם כשהוא יצן ישנו בחיוב מצות שאם לא כן הלא גם להרא"ש דכשהוא יום בלילה חייב בלילה לא צריך הלן בטליתו לברך דכיון שיצן הרי פסק ממנו החיוב ואחר הסיגה הוא חיוב חדש הלא ודאי שגם בעודו יצן הוא חייב במצות שאפשר לו לקיים ואם כן על מה שמקיים אז יש לו שכר כמקיים כשהוא ער ועם שיש לפקפק קצת בדברי הרב יל"ו בסגנון שפקו טהור ובדברי פשיטותו מכל מקום דבריו נכונים לפשוט מזה דגם בעוד האדם יצן שייך הוא במצות שאפשר לו לקיים בעודו יצן ולמוד מזה לבילת יצן דמקיים בזה מצות פריה ורביה וכדעת מרן החב"ף:

ג **שוב** כתב שיש להביא ראיה לזה מהגיא דסנהדרין (פמ"ח דכ"ו פס"ם ותוספות פמ"ל) והוקשה לו במה שהוכיחו התוספות דכשהוא יצן נמי חזי מדמקריבין החטאת ולא חייבינן אולי יצן הוא דילמא הא דמקריבין ולא חייבינן שמא הוא יצן היינו משום דמוקמינן לחזקתיה שהיה ער כשנלחה כדמוקמינן ליה לחזקה שהוא חי ועוד מדאמר רב בסוכה דף כ"ו ע"ב דאסור ליצן ביום יותר משיתין נשמי שהיא שינת ערלי והקרבת חטאת הלא היא דוקא ביום ואין הכי נמי ודאי ידעינן שהוא יצן אין מקריבין משום דיצן לא חזי ויחא ליה דכיון דאי אפשר שלא יצן כדקימא לן דהנשבע שלא ליצן שלשה ימים היו מלקין אותו אין זו חזקה והיה לנו לחוש לולא דגם יצן חזי ואם כן מוכח מדברי התוספות דיצן דחייב במצות שאם היה פטור הא ודאי שנדחה בשעה שיצן:

והנה כמה שכתב דמאי דסמכינן להקריב קרבן הוא משום דסמכינן דלא עביד איסורא ליצן ביום וכו' יש לפקפק הרבה. א) דיש פוסקים שכתבו דאף דאמר רב אסור אינו אלא מדת חסידות עיין בפתח הדביר מ"ב סי' רל"א ובאור לי סי' ע"ח וכיון שאין בזה אלא מדת חסידות הא ודאי קשה לעשות מעשה שיש בו אף כדבר איסור על פי סמקי זה. ב) דאין זה אלא לתלמידי חכמים ומשום ביטול תורה הא לדלת העם יושב ובטל מדברי תורה כיצן דמי ובעלי מלאכה העוסקים בלילה במלאכתם ואם נאסור להם ליצן ביום לא יעסקו מפני זה בתורה רק יצא אדם לפעלו ולעבודתו מאי נפקא מינה מאיסור זה ומתניתין דשולח חטאתו וכו' על כל אדם היא שנויה אחד חכם ואחד שאינו יודע ואף לתלמידי חכמים הותרה שינת הלהרייס לאוחסי היוסבים בבית ה' בלילות דיתבין ועסקין באוריתא קדישתא וגם כדי לחזק נופש לעסוק בתורה בלילה שאחר זה וכמו שמפורש בדברי הפוסקים ומפורש כן בפתח הדביר ואור לי שם. ג) שיתין נשמי הוא זמן שאפשר לעשות מעשה הקרבן אם לא מלו על כל פנים יש בו כדי לשחוט ולקבל הדם ולזרוק כי מודע על פי נסיון ששינת הסוס היא יותר מחצי שעה כמו שהעיד חכם אחד ירא ה' שדקדק כמה פעמים בשינת הסוס וכך היה מונה ט"ן נשמי ומתעורר והט"ן נשמי דסוס הם יותר מחצי שעה כן כתב מרן חיד"א בקונטרס אחרון שבספר מחזיק ברכה בסי' ד' ויש דעות ששיתין נשמי הוא כשלש שעות עיין בפתח הדביר ח"ב סי' רל"א ובמשנה ברורה בסי' ד' ועל כל פנים הדעה שהיא יותר מחצי שעה היא דעה ממולעת ויש בזה שהות כדי עבודת קרבנו והיה לנו לחוש אולי יצן הוא באותה שעה ומדלא חייבינן להא שפיר מוכחי התוספות דגם כשהוא יצן מיחזא חזי להקרבת קרבנו:

ויותר נכון היה להרב יל"ו לדחות ראיית התוספות בפשיטות לא מלד איסור כי אם מטעם דכיון דרוב העולם אין ישנים ביום אזלינן בתר רובא דעלמא ולא חייבינן שמא השולח החטאת הוא מן המועטים הישנים ביום ועוד דאיכא ספק ספקא שמא אין דרכו של זה ליצן ביום כלל ואח"ל שזה דרכו ליצן מי זה אמר כי בשעה זו הוא יצן אלא שיש לומר דלא היה לנו לסמוך על זה לעשות מעשה לכתחלה להקריב קרבנו כמו שמתבאר מדברי הרדב"ז (בדפוס ווארשא תרמ"ב סי' תלוק ד' סי' תלוק פ"ו ובדפוסים הישנים סי' בתלק ח' סי' רע"ו) שנשאל במי שזרק נגד לאשתו בחלרה ביום ולא ידעינן אם היא ישנה או נעורה אם זכתה לה חלרה ומתגרשת או לא וכתב שבעיקר הדין איכא פלוגתא דרבוותא שהרא"ש סובר שאם זרק לה נגה בחלרה והיא ישנה מגורשת והרשב"א כתב דמסתברא דאינה מגורשת דלא עדיפא חלרה מידה דתנן נתנו בידה והיא ישנה אינה מגורשת כל שכן בחלרה וכו' וכן כתבו הריטב"א והר"ן שאינה מגורשת ומכל מקום יש לתרץ לפי שיטת הראב"ד וכו' תבל מכל מקום סוגיא דגמרא משמע כדברי אחרונים וכו' והשתא בנדון דידן כיון שרוב בני אדם ישנים בלילה ודאי שאינה מגורשת ואם נשאת אלא עד שתביא עדים שהיתה נעורה בשעה שזרק לה נגה ואם זרק לה נגה בחלרה ביום והיא בלד חלרה המשתמרת לדעתה ולא ידעינן אם היתה ישנה או נעורה מסתברא לי כיון דרוב בני אדם נעורים ביום וקימא לן רובא וחזקה רובא עדיף אם נשאת שאבה או שהלך בעלה למדינת הים אין לך שעת הדחק גדול מזה וסמכינן על הראב"ד שסובר דאפילו ידעינן בודאי שהיתה ישנה מגורשת אם זרק לה נגה בחלר המשתמרת לדעתה וקרוב אני לומר באפילו בני המחלוקת מודים והא דכתב הרשב"א עד שתביא עדים שבאותה שעה היתה נעורה אינני בלילה ולא ביום או דאפילו ביום לענין שתנשא לכתחלה וכו' אלו חורף דב"ק הרי לך דאתיא לסברא זו שרוב בני אדם אינם ישנים ביום לא כתב סברא זו אלא לענין אם כבר נשאת או שהלך בעלה למדינת הים שהוא שעת הדחק גדול הא לאו הכי אין לעבות מעשה לכתחלה על סמך זה וכן יש לומר לענין הקרבת הקרבן כמובן:

נחזור לדברי הרב מתת ידו יל"ו והוא שהביא שם הדין שבסי' ס"ן דיצן מלטרף למנין והאריך לייסד קושיות הרבנים מורי זהב ופרי חדש בדין זה בדברים נכוחים ויסרים וסייס בדין זה דיצן מלטרף שריר וקיים ומזה מוכיח דיצן שייך במצות נהוא מחוייב בהם אלא דמלד אונס שינה רחמנא פטריה ולכן שייך שפיר למימר דגם הוא נחשב כהתשעה נעורים אף דאינו יכול לעמוד עמהם שאם נאמר דעל יצן ליכא שום חיוב מצוה והרי הוא כשנה וקטן ודאי דאי אפשר לומר דילטרף ומאחר דפסקו הפוסקים דיצן מלטרף מוכח דמחוייב במצות אלא דרחמנא פטריה מלד אונסו וממילא דבר שיבול לקיים כגון לבישת ציצית הרי יש בידו לקיימו ועוד האריך בכמה חידושי דינים על פי שיטה זו עי"ש רב"ק:

והנה בא"ח סי' מ"ד נקיטינן דמותר ליצן בתפלין שינת ערלי כשאין עמו אשה כדתניא בסוכה וכתב הרא"ש בפרק מי שמתו סי' כ"ח בשם רבינו יונה הטעם דלא חייבינן משום היסח הדעת משום שהיסח הדעת שאסור בתפלין היינו שחוק וקלות ראש אבל היסח הדעת אחר אינו אסור והגאון שאגת אריה בסי' ע"ל הוכיח מדברי הרמב"ם והרמב"ן שסוברים שהסיח הדעת שאסור בתפלין לאו דוקא שחוק וקלות ראש אלא כל שהסיח דעתו מהמצוה אסור וכתב לייסד מה שקשה לפי זה אם כן למה מותר ליצן שינת ערלי בתפלין עי"ש וידידי הגאון פרי יצחק יל"ו בסי' ה' הלריך עיון יישובו וכתב לייסד על פי מה שכתב הרב מגן חברהם בסי' ס"ח ס"ק י"א דלמאן דאמר שבת לאו זמן תפלין אם בא להניח תפלין בשבת אין לריך למשמש בשם כדי שלא יסיח דעתו משם וכן מתבאר מדברי התוספות במנחות דף ל"ו ד"ה לו ומדברי המרדכי בהלק"ט בהלכות תפלין עי"ש בביאור מרדכי להגאון מוהר"ם בנעט הרי דכל שאינו זמן תפלין ואינו מקיים שום מצוה אין לריך

למשמש

למשמש בסם ואין צריך ליזהר מהיסח הדעת ובזמן שאדם יושן אינו במצות תפלין לא מבטיח אי אמרינן מצות צריכות כונה וכל שאינו מכוין אינו מקיים שום מצוה אלא אף למאן דאמר מצות אין צריכות כונה מכל מקום בעת שינה אינו אלא כמתעסק בעלמא וכיון שבשעת שינה אינו מקיים שום מצוה הרי זה דומה למניח תפלין בשבת ויום טוב למאן דאמר דאינם זמן תפלין שאינו צריך למשמש בסם ואינו מוזהר בהיסח הדעת ולכן מותר לישן בסם שינת עראי אלא דשינת קבע אסור משום שמא יפיח בסם שזה ודאי אסור גם כשמניח בזמן שאין בו חיוב בשבת ויום טוב והוא הדין בשעת שינה אלו תורף דב"ק יל"ו ולפי מה שהוכיח ידידי הרב מתת ידו יל"ו מכמה מקומות שגם היכן הוא שייך במצות ורק שפטור מצד אונס שאי אפשר לו לקיים המצות כשהוא ישן ומה שעושה כשהוא ישן חשיב עושה מצוה ומקבל שכר נראה שיש לפקפק בטעמו של ידידי הרב פרי יאחק יל"ו וצריך להתישב ולא באתי אלא להעיר אזן שומעת והמעיין יהיה דעתו מכרעת:

ודע שבעיקר הדין שנחלקו הרבנים שאלת יעב"ץ וחיים ושלום הנ"ל במי שבא על היסנה ונהעברה אם קיים המצוה בזה דלהשאלת יעב"ץ לא קיים המצוה ולהחיים ושלום קיים המצוה כנז"ל ברחם האות מלאתי עתה סברת לקיים דברי חכמים עובים הסנים דהא והא איתא ואחאר כונתי דהנה הגאון שאגת אריה בדיני מילה סי' ב"ן הביא מה שכתב בשפתי כהן סי' רס"ב ס"ק ב' (על מה שכתב הרמ"א שאם נימול תוך שמונה אין צריך לפריע דם ברית) שהקשה ואם כן למאי מילה דוחה שבת וכדאמרינן גבי עומר דאי סלקא דעתך נקלר שלא כמצותו כשר למאי דוחה שבת וכו' וכתב וז"ל בודאי אין סברת כלל לומר דאם מל תוך שמנה יצא ידי חובת מילה וכו' דהא ודאי ליתא דכל היכא שמצוה קודם זמנו לא קיים מצות מילה כלל והוי ליה כאילו נכרת הגיד דאין לו מה לימול ולא שייך אצלו מצוה כלל וכו' ואם כן אין קושיא כלל לימהליה בערב שבת דבזה אינו מקיים כלל מצות מילה ואדרבא מבטלה לגמרי לעולם ובהגעת זמן המצוה אי אפשר לקיימה כיון שאין לו עצלה שכבר נחתך קודם זמנו וכו' אלו תורף דברי הרב שאגת אריה:

ועל פי דברי השאגת אריה הנ"ל כתב ידידי הגאון דובערים דאפאפורט תבד"ק דאווא יל"ו בספרו הנחמד דרך המלך (על הרמב"ם) בפרק שני מהלכות דעות דף י"ח ע"א לייסד קושית הגאון טורי אבן בחילוקיו לראש סשנה דף כ"ח במאי דאמרינן ביבמות דף ס"ב ע"א היה לו בנים בניותן ונתנייבו עמו דר' יוחנן סובר דקיים מצות פריה ורביה והקשה מהא דאמרינן התם כפאוסו ואכל מלה וכו' דאמרינן כפאו מאן אילימא כפאו עד וכו' והתניא עתים מנים עתים שוטה וכו' והפירוש דכיון דבאותה שעה היה פטור מהמצוה אכילה דאותה שעה לאו כלום היא ואי הדר מנים באותו לילה ונעשה בר חיובא צריך למזור ולאכול וכו' והכי נמי בהיו לו בנים בניותן הוכי מקיים מצות פריה ורביה הרי כן גם אינו מצווה על מצות פריה ורביה כמו שכתבו התוספות שם בד"ה בני פריה וכיון דבאותה שעה לאו בר חיובא דפריה ורביה הוא א"כ אותם בנים לא עלו לפטרו לאחר שנעשה בר חיובא דהיינו לאחר שנתגייר וכתב בדרך המלך לישב על פי דברי השאגת אריה הנ"ל דהכא נמי יש לומר דהא דאמרינן דאם היו לו בנים בניותן דקיים פריה ורביה אין הכונה דחשיב כאילו קיים המצוה דבאמת מצוה זו שעשה קודם חיוב לא חשיב קיום המצוה רק דכיון שכבר יש לו בנים שוב אין עליו חיוב עוד לקיים מצוה זו שהרי כבר יש לו בנים שיש להם יחס עמדו ומבוטלו לא חשיב שקיים המצוה:

ובדרך זו כתב לישב קושית מרן מוהריט"א שהובאה במגאת חיוב מצוה א' במאי דקיימא לן דמי שהוליד ממזר קיים מצות פריה ורביה הא מצוה הבאה בעבירה היא ולא חשיב מקיים מצוה כלל וכו' דיש לומר דגבי אם הוליד ממזר אין הכוונה שאם ושלום זה שבא על שחייבי כריתות קיים המצוה דבאמת חשיב מצוה הבאה בעבירה ולא חשיב מצוה כלל רק שכיון שיש לו בנים שוב אינה מוטלת עליו מצוה זו להוליד בנים שהרי כבר יש לו ואף אם יוליד אחר כך בנים ובנות לא יקיים המצוה עוד אם כן זה שבא על החייבי כריתות מלבד שעבר עוד חשיב שמבטל המצוה שעשה אין בידו לקיימה ויותר גם קושית הרי"ש אלגאזי הנ"ל ובאמת העזר סי' א' הביא הבית שמואל בס"ק יו"ד דברי המלקח מחוקק שכתב וז"ל יש להסתפק אם שנתעברה באמבטי אם האב קיים פריה ורביה ואם נקרא בנו לכל דבר והעלה דהוי בנו לכל דבר וממילא נשמע דחשיב למקיים פריה ורביה ובודאי הוא לא עשה דבר שנאמר שחשיב שמקיים המצוה רק כיון דהוא חשיב בנו לכל דבר אמרינן הרי יש לו בנים ושוב אין המצוה מוטלת עליו וכמו כן אני אומר שאם לא יתכוין בשעת בעילתו לקיים המצוה אם מתעבר ויוליד שוב לא יהיה בידו לקיים המצוה עוד שכיון שכבר יהיה לו בנים ושוב לא תהיה המצוה מוטלת עליו כלל ואף אם יוליד אחר כך בנים ובנות לא חשיב שזה שיקיים המצוה שהרי אין המצוה מוטלת עליו אם כן בזה שבעל בלא כונה למאן דאמר מצות צריכות כונה חשיב כמבטל המצוה דהוי כמצוה שעוברת שאין בידו לקיימה ולא דמי לשאר מצות כגון שופר לו מצה שכל שקיימה שלא במתכוין למאן דאמר מצות צריכות כונה ממויב לחזור ולקיימה בכונה אבל הכא אם לא קיים המצוה בכונה ויהיה לו בנים שוב לא יהיה בידו לקיימה עוד וחשיב כמבטל המצוה כאמור ופשט כי לפי הנראה יש לפקפק במה שמדמה את דידיה להיות דהרב שאגת אריה דשניא ההיא דאחר שימול אותו בערב שבת אי אפשר לו למולו עוד בשבת ונמצא מבטל בזה המצוה ואין בידו לקיימה עוד אבל בשם יכלא בידו לעשות המצוה שנית כי הא דהיו לו בנים בניותן שאפשר לו גם עתה לעשות מה שעשה בניותן כדי לקיים המצוה וכן בהוליד ממזר אם איתא שלא קיים המצוה במה שהוליד בניותן וכן בבעילת זנות למה לא יהא חייב עתה לקיימה כיון שיש יכולת בידו לקיימה עתה ואיך נפקיע ממנו חיוב המצוה ולריך להתישב בזה איש"ש:

בכל זאת לפי דברי הרב יל"ו נראה דהוא הדין בבא על אשתו כשהוא ישן ונתעברה אף שלא היה לו שום כונה לקיים המצוה ולא חשיב מקיים המצוה וכדעת הרב שאלת יעב"ץ מכל מקום הוא נפטר בזה מידי חיובו אשר ליום ה' שיהיה לו יום ובנים והרי יש לו ואינו חייב עוד לקיים המצוה וכדעת הרב חיים ושלום ולא מטעמיה אלא משום שהמצוה זו נשאלקה ממנו כאילו לא היה חייב בדבר כלל ולכאורה נראה שגם לפי מה שישב הרב מורי אבן לקושיתו (מהגיה דנפאו ואכל מצה וכו' אתניא דשוי לו בנים כשהיה שתי) דשאני התם דשבת בעינן והא איכא ואף דר' יוחנן סובר דאם היו לו בנים ומתו לא קיים פריה ורביה מכל מקום בהיו לו בנים בהיותן כותי מודה דהא איכא שבת כמו כן יש לומר דבא עליה כשהוא יושן הרי איכא שבת ועדיף מהיו לו בנים בהיותן כותי ויתכן שמזה הטעם הוא שכתבו מן הפוסקים שבתעברה באמבטי שמקיים מצות פריה ורביה משום שהלי יש בזה לשבת אך יש להתישב לפי דברי התוספות ביבמות שם בד"ה הכל מודים בעבד ובהגהות הגאון מוהר"ן הורם מיוש שם ומה שתירץ לקושית הטורי אבן לפוס ריהטא נראה שהן הן הדברים שבטורי אבן ליישב קושיתו עי"ש:

כלל לד) יחיד ורבים הלכה כרבים הוא כלל אלים שעיקרו מן התורה ולא מהני שום כלל לדחות כלל דיחיד ורבים וכו' מרן החבי"ב בכנסת הגדולה יו"ד סי' כ"א הגהות בית יוסף אות י"א הביא דבריו הגאון יד מלאכי במערכת המ"ם אות תכ"ג ועי"ש ועיין בשו"ת בעי חיי ח"מ ח"א סי' מ"ן דף מ"ח מה שהוקשה לו על זה והאריך:

וסברת הגאון קמא חשיב רבים עיין ביד מלאכי סוף אות כ"ל (ואם כשנתנה בלשון חכמים אומרים עדיף עיין במה שכתבתי במערכת אמרי אות ק"ם) ועיין מלא הרועים בח"ב דף מ"ו ע"א ובשאלתות סוף סי' קס"ט (אמה שאמרו בסוכה דף ג' מ"א כל שמתוקת לאשו ומוכו ושלאתו בשבת ל' אומר מד שיבא כה תרבא אמות מל תרבא אמות) כתב בדם לריך למימר הלכתא כר' אז כרבנן אם אמנא לומר יחיד ורבים הלכה כרבים וכו' אלא דסברת מנא קמא חשיב רבים ומי"ם בהעמק שאלה במה נסתפק וכן כתב בשאלת שלום אות ד"ן (על דברי השאלתות)